

Stenogrammid

XIII Riigikogu, III Istungjärk, täiskogu korraline istung

Neljapäev, 09.06.2016, 10:00

Toimetatud

10:00 Istungi rakendamine

1. 10:02 Ehitusseadustiku ja planeerimisseaduse rakendamise seaduse muutmise seaduse eelnõu (238 SE) kolmas lugemine
2. 10:09 Ülevaade kohtukorralduse, õigusemõistmise ja seaduste ühetaolise kohaldamise kohta
3. 11:00 Arenguseire seaduse eelnõu (239 SE) teine lugemine
4. 11:45 Sotsiaalmaksuseaduse täiendamise seaduse eelnõu (214 SE) esimene lugemine
5. 12:27 Riigikogu otsuse "Ettepaneku tegemine Vabariigi Valitsusele seoses sotsiaalmaksu miinimumi kaotamisega" eelnõu (227 OE) esimene lugemine

10:00 Istungi rakendamine

11:00 Aseesimees Jüri Ratas

Head ametikaaslased, austatud Riigikogu! Tere hommikust! Alustame Riigikogu täiskogu III istungjärgu 17. töönädala neljapäevast istungit. Kõigepealt palun Riigikogu kõnetooli neid Riigikogu liikmeid, kes soovivad üle anda eelnõusid või arupärimisi. Palun, Laine Randjärv!

11:00 Laine Randjärv

Austatud istungi juhataja! Head kolleegid! Kultuurikomisjon algatab eelnõu Riigikogu liikmest Eesti Rahvusringhäälingu nõukogu liikme nimetamiseks. Seoses Mihkel Raua avaldusega 9. juunist omal soovil Eesti Rahvusringhäälingu nõukogu liikme kohalt tagasi astuda algatab Riigikogu kultuurikomisjon Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni palvel eelnõu uue Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni esindaja nimetamiseks Eesti Rahvusringhäälingu nõukogusse. Kuivõrd Eesti Rahvusringhäälingu seaduse § 15 lõike 4 kohaselt on Riigikogul kohustus nimetada liige kolme töönädala jooksul, algatab kultuurikomisjon eelnõu täna, 9. juunil ja teeb ettepaneku esitatava liikme nime kohta 13. juunil. Tänan tähelepanu eest!

11:00 Aseesimees Jüri Ratas

Head ametikaaslased! Rohkem kõnesoove ei näe. Olen Riigikogu juhatuse nimel vastu võtnud ühe otsuse eelnõu ning meie kodu- ja töökorra seaduse kohaselt otsustab Riigikogu juhatuse selle edasise menetlemise. Teeme nüüd palun kohaloleku kontrolli!

Kohaloleku kontroll

Kohal on 80, nüüd juba 81 Riigikogu liiget ja puudub 20.

---

1. 10:02 Ehitusseadustiku ja planeerimisseaduse rakendamise seaduse muutmise seaduse eelnõu (238 SE) kolmas lugemine

11:00 Aseesimees Jüri Ratas

Alustame nüüd tänase päevakorra menetlemist. Esimene päevakorrapunkt on majanduskomisjoni algatatud ehitusseadustiku ja planeerimisseaduse rakendamise seaduse muutmise seaduse eelnõu 238 kolmas lugemine. Kas fraktsioonide esindajad soovivad avada läbirääkimisi? Soovivad. Avan läbirääkimised. Palun Riigikogu kõnetooli Eesti Keskerakonna fraktsiooni esindaja Mihhail Korbi!

11:00 Mihhail Korb

Austatud juhataja! Lugupeetud Riigikogu liikmed! Arutame praegu ehitusseadustiku ja planeerimisseaduse rakendamise seaduse muutmise seaduse eelnõu, mis on juba kolmandal lugemisel. Vaatamata sellele ei ole ikka veel arusaadav, milleks on üldse selline eelnõu esitatud. Majanduskomisjoni istungitel sai kõikide osapoolte seisukohad ära kuulatud. Üritan nüüd lühidalt esitada teile punkthaaval oma järeldused.

Alustan sellest, mis on muudatuse eesmärk. Eelnõuga soovib Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium pikendada spetsialistide kutsetunnistuse saamise ja andmise tähtaega poolteise aasta võrra. Miks on üldse kutsetunnistust vaja? Arvan, et te kõik nõustute sellega, et ehitus on tõsine valdkond, kus mängib väga suurt rolli pädevus ja mängus on inimeste elud. Kõigil on kindlasti meeles värske Läti juhtum, kus kaubanduskeskuse katus kukkus inimestele peale. Ka Eestis on olnud juhtumeid, kus ehitajate ja projekteerijate ebapädevuse tõttu on inimesed kannatada saanud. Selleks, et selliste juhtumite riski minimeerida, tuli ehitusvaldkonnas kehtestada selged nõuded spetsialistidele. Need nõuded oleks pidanud kehtima järgmisest kuust, kuid nüüd me lükkame need poolteise aasta võrra edasi ja argumente, miks on vaja seda teha, on väga raske leida. Tähtaja edasilükkamise vastu on Eesti Arhitektide Liit, Eesti Ehitusinseneride Liit ja Eesti Ehituskonsultatsiooniettevõtete Liit. Kunagi on Riigikogu usaldanud neile liitudele ehitus- ja projekteerimisspetsialistide hindamise ning kvalifitseerimise, järelikult tuleks kuulata nende arvamust ka praegu.

Eelnõu põhiargument on kutsetunnistuste saajate väike arv võrreldes majandustegevuse registriga. Teisest küljest aga ei oska ministeerium isegi vastata küsimusele, mitu ettevõtjat tegelikult ehitusvaldkonnas tegutseb. Me võrdleme väljastatud kutsetunnistuste arvu registri arvuga, aga mitte reaalselt valdkonnas tegutsevate inimeste arvuga. Eespool nimetatud liitude väitel on üleminekuperiood olnud piisav nende jaoks, kes olid tõesti huvitatud oma kvalifikatsiooni tõendamisest. Kõik olid teadlikud ja kes tahtsid, said oma pädevust tõestada. Nüüd on tekkinud selline olukord, et üks käsi ei tea, mida teine teeb. Liidud teevad oma tööd, hindavad spetsialiste ja annavad neile vastava kvalifikatsiooni, aga majandustegevuse register ei toeta seda tegevust. Kogu Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi jutt tähendab pigem seda, et see pseudoprobleem tuleneb nende enda tegemata tööst. Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumil tuleb oma ehitus- ja projekteerimisvaldkonna vastutavate spetsialistide nimekirjad korda teha. Ehitusvaldkonnas on kvalifikatsiooni olemasolu vajalik. See tagab ehitusvaldkonnas just pädevate isikute olemasolu ning kvaliteedi, mis annab kindlustunnet tellijatele ning edaspidi ka hoonete kasutajatele. Üleminekuks oli aega kaks aastat. Meil puudub kindlus, et me ei ole poolteise aasta pärast samas olukorras ja seadust ei tule uuesti muuta. Selle valdkonna reguleerimisel tehti kunagi otsus, et ehitus- ja projekteerimisvaldkonna spetsialistidel peab olema kutsetunnistus. Niisuguse otsuse taga olid kunagi tõsised motiivid. Nüüd aga karistatakse neid, kes olid kohusetundlikud ja täitsid seadust korrektselt ning vormistasid kutsetunnistuse õigel ajal. Kuna argumenti tähtaja pikendamiseks ei ole, siis pole ka mõtet eelnõuga pikemalt kinnitada MKM-i nõrka tööd. Seetõttu Keskerakonna fraktsioon ei toeta seda eelnõu. Aitäh!

11:00 Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Rohkem kõnesoove ei ole, sulgen läbirääkimised. Alustame eelnõu lõpphääletuse ettevalmistust. Panen lõpphääletusele eelnõu 238. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Tulemusega poolt 52, vastu 27 ja erapooletuid 3 on majanduskomisjoni algatatud ehitusseadustiku ja planeerimisseaduse rakendamise seaduse muutmise seaduse eelnõu 238 seadusena vastu võetud. Esimese päevakorrapunkti käsitlemine on lõpetatud.

---

2. 10:09 Ülevaade kohtukorralduse, õigusemõistmise ja seaduste ühetaolise kohaldamise kohta

11:00 Aseesimees Jüri Ratas

Liigume edasi teise päevakorrapunkti juurde. Ülevaade kohtukorralduse, õigusemõistmise ja seaduste ühetaolise kohaldamise kohta. Ettekandja on Riigikohtu esimees Priit Pikamäe. Ma palun Riigikogu kõnetooli Riigikohtu esimehe Priit Pikamäe! Ja paar sõna ka menetlemisest. Igal Riigikogu liikmel on

võimalus ettekandjale esitada üks suuline küsimus. Läbirääkimistel võivad sõna võtta üksnes fraktsioonide esindajad. Palun!

11:00 Riigikohtu esimees Priit Pikamäe

Austatud juhataja! Lugupeetud Riigikogu! Käesoleva aasta 14. aprillil arutas Riigikogu olulise tähtsusega riikliku küsimusena riigivalitsemise reformi. Peaaegu kõigis ettekannetes peatuti SA Poliitikauuringute Keskus Praxis analüüsil, millest nähtuvalt tuleneb Eesti riigivalitsemise reformi vajadus peaaesjalikult meie elanikkonna demograafilisest kokkutõmbumisest ja ümberpaiknemisest, samuti asjaolust, et vaatamata väliskeskkonnas toimunud suurtele muutustele ei ole Eesti avaliku halduse süsteemi viimasel ajal märkimisväärselt muudetud. On enesestmõistetav, et kohtusüsteem, mis on samuti riikliku organisatsiooni üks osa, ei saa jääda nimetatud tendentside suhtes immuunseks. Tulevikku silmas pidades näen seetõttu, et sarnaselt meie riikluse muude valdkondadega tuleb ka kohtusüsteemil paratamatult uute oludega kohaneda end vajalikus ulatuses ümber korraldades. Teisalt pole õigusemõistmine lihtsalt üks avalik teenus paljude teiste seas, vaid keskne põhiõigus, mille riik peab tagama kooskõlas põhiseaduse ja rahvusvaheliste standarditega. Seetõttu tuleb enne kohtuid puudutavate ümberkorralduste käivitamist kindlasti määrata need piirid, millega riigivalitsemise reform peab kohtusüsteemi juures vältimatult arvestama.

Alustuseks soovin aga seadusandjale kinnitada, et Eesti on taasiseseisvumisele järgnenud aja jooksul suutnud üles ehitada väga hea kohtusüsteemi. Meil on välja kujunenud professionaalne kohtunikud, suurepäraselt tööd tegevad kohtusüsteemi omavalitsusorganid ning meie kohtuasutused on hästi juhitud. Eesti kohtusüsteem on esindatud kõigis asjakohastes rahvusvahelistes organisatsioonides. Seejuures oleme võimelised kõrgel tasemel kohtunikega mehitama kohtunikukohti riigiülestes kohtuinstitsioonides. Kuna eestlased on edetabeliusku rahvas, siis kasutan siinkohal juhust, et viidata eelõeldu kinnituseks Euroopa Liidu õigusemõistmise tulemustabelile käesolevast aastast, milles esitatud näitajate järgi on Eesti mitmes kategoorias silmapaistvalt edukas. Erand on vaid see, mis puudutab kohtute rahastamist. Nimelt on tulemustabeli kohaselt Eesti riigieelarvelised kulud kohtusüsteemile eurodes ühe inimese kohta mõõdetuna Euroopa Liidus tagantpoolt kolmandad, jättes meid tabeli viimasesse ossa koos Rumeenia ja Küprosega. Olulisemaks mistahes formaalsetest tabelitest pean ma siiski sisu ehk seda, et meie kohtud kindlustavad Eesti toimimise õigusriigina ning kohtute kaudu toimiv õigusemõistmine on kõrgtasemel. Kokku võttes võib seega julgelt väita, et meil on parim õigusemõistmise süsteem, mida selleks eraldatud eelarvevahenditega on võimalik saavutada. Eelõeldut silmas pidades ei ole ma seda meelt, et kohtusüsteem vajab riigivalitsemise reformi raames radikaalset ümberkorraldamist. Õigusemõistmine on juba olemuselt heas mõttes konservatiivne ning mis tahes muudatused selles vallas peavad olema mitte üksnes põhjalikult, vaid igakülgset põhjalikult läbi kaalutud.

Õeldes, et kohtusüsteem ei eelda drastilist uuendamist, ei pea ma siiski silmas seda, nagu poleks siin üldse mitte mingeid muutusi tarvis. Nii nagu kõiki muusikainstrumente tuleb aeg-ajalt häälestada, vajab ka kohtusüsteemi töövõime perioodilist hindamist. Teisalt, analoogiliselt pillide häälestamisega tuleb ka siin olla äärmiselt ettevaatlik, et keeli mitte liigselt pingutada ja neid lõhkuda.

Millised siis võiksid olla need kohad kohtusüsteemis, millele tähelepanu pöörata? Arvestades, et avaliku võimu ümberkorraldamise vajaduse üks põhiargumente toetub Eesti rahvastiku jätkuvale kahanemisele, kerkib siit kohtusüsteemi jaoks vähemalt kaks põhiküsimust: esiteks, senise kohtuvõrguga jätkamise otstarbekus, ja teiseks, kohtusüsteemiga seotud avalike teenistujate arv. Alustan kohtuvõrgust. Kuna Eesti elanikkonna vähenemine ja ümberpaiknemine on tulevikus jätkuv protsess, siis ei saa seda paratamatust jätta tähelepanuta ka kohtute ja kohtumajade asukohtade määramisel. Seda kinnitab ka paljude välisriikide senine kogemus, kus ajendatuna Eestiga sarnastest demograafilistest suundumustest on kohtuvõrgu suuruse üle vaieldud ning seda ka reformitud. Selliste riikide nimistusse kuuluvad näiteks Prantsusmaa, Holland, Belgia, Taani, Horvaatia ja Portugal. Kohtute ja kohtumajade asukohtade otstarbekuse üle arutlemine muutub rahvastikuolukorras on seega normaalne protsess. Meenutan, et ka Eesti seadusandja on lähiminevikus vähemalt kahel korral kohtuvõrgu küsimustega tegelenud. Esmalt aastatel 2005–2006, mil ühendati senised maa- ja linnakohtud neljaks suureks esimese astme kohtuks, ning seejärel aastatel 2008–2009, kui likvideeriti Viru Ringkonnakohus. Kohtuvõrgu edasisel optimeerimisel on aga erakordselt oluline silmas pidada, et kohtute asukohtade üle otsustamine ei ole võrdsustatav haldusasutuste regionaalsete büroode asukohtade kindlaksmääramisega. Õigus saada kohtulikku kaitset on põhiseaduse § 15 kohaselt üks

kõige fundamentaalsemaid põhiõigusi. Kohtuvõrgu selline kujundamine, mis loob ebamõistlikke takistusi kohtusse pöördumiseks, kujutab endast kindlasti nii selle põhiõiguse kui ka teiste kohtulikku arutamist puudutavate põhiõiguste olulist riivet. Mida suurem on mingist eluvaldkonnast võrsuvate kohtuvaidluste hulk, seda kergemini peab ka vahemaade mõttes olema kättesaadav kohtusüsteem. Juhin siinkohal seadusandja tähelepanu asjaolule, et nimelt kohtusse pöördumise õiguse realiseeritavus oli aruteluesemeks ühes hiljutises Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve vallas tehtud kohtuotsuses. Täpsemalt paluti selles asjas Riigikohtul kontrollida, kas võib lugeda põhiseadusega kooskõlas olevaks olukorda, mis sunnib Lõuna-Eesti elanikke Sotsiaalkindlustusametiga peetavates kohtuvaidlustes pöörduma Tallinna Halduskohtu poole, samas kui Tartu Halduskohus on neile tunduvalt lähemal. Käesoleva aasta 10. mail kuulutatud otsuses luges Riigikohus halduskohtumenetluse kohtualluvuse regulatsiooni siiski põhiseaduspäraseks. Üheks otsustavaks argumendiks sellise otsuse tegemisel sai ka asjaolu, et vaatamata alluvusjärgse kohtu kaugusele võimaldab kehtiv seadus menetlusosalisel teha olulisi toiminguid ka temale endale lähimas kohtuasutuses. Näiteks võib inimene esitada oma kaebuse ükskõik millisesse kohtumajja, kust see edastatakse alluvusjärgsele kohtule. Seda ja veel mitmeid teisi tegureid arvestades luges Riigikohus selles asjas õigusemõistmise kättesaadavuse põhiseaduslikud nõuded täidetuks.

Üldisema järeldusena tuleneb kõnealusest lahendist siiski ühemõtteliselt, et kohtuvõrgu ümberkorraldamise vältimatu eeltingimus on õigusemõistmise geograafilise kättesaadavuse kriteeriumite väljatöötamine. Selline analüüs tuleb teha kohtusse pöördumise õiguse spetsiifiliselt, sest muude valdkondade kogemust ei saa kohtupidamisse üle kanda. Silmas tuleb pidada sedagi, et kuigi infotehnoloogia areng kaotab vahemaad, tuleb kohtusse pöördumise õigus kindlustada ka neile, kellel ei ole arvutikasutamise oskust.

Mööda ei saa vaadata ka avalike teenistujate arvu vähendamise mõjust kohtusüsteemile. Demograafilist arengut arvestades saab vaid nõustuda Vabariigi Valitsuse riigihalduspoliitika ühe põhisuunaga, mis on avalikus sfääris hõivatud inimeste koguarvu vähendamine sünkroonis rahvaarvu üldise vähenemisega. Avalike teenistujate arvu vähendamine puudutab ka kohtusüsteemi. Justiitsministeeriumi esitatud arvandmete kohaselt soovitakse esimese ja teise astme kohtutes hõivatud inimeste arvu piirata 1000 teenistujaga. Kuigi seoses mitmete uute kriminaalprotsessuaalsete ülesannete lisandumisega kohtutele alates k.a 1. septembrist kohtusüsteemi teenistujate arv lähitulevikus tõenäoliselt veidi suureneb, soovin seadusandja tähelepanu juhtida siiski asjaolule, et avalike teenistujate arvu optimeerimisel ei ole õige võrdsustada kohtunikke muude teenistujatega. Kohtunikud on kohtuvõimu vahetu teostaja, samuti nagu parlament teostab seadusandlikku võimu Riigikogu koosseisu liikmete tegevuse kaudu ja Vabariigi Valitsus täidesaatvat võimu valitsusliikmete vahendusel. Kuna sellele seisukohale on raske vastu vaielda, siis tuleb paratamatult mõõnda, et olukorras, kus näiteks Riigikogu ja Vabariigi Valitsuse puhul eeldab personalikärbe üksnes haldusaparaadi töötajate arvu vähendamist, kuid kohtusüsteemi korral sisaldab endas ka kohtunike arvu, ei kohtle kõnealune programm riigivõimu harusid võrdselt. Kuna kohtuvõimule teistsuguste standardite kehtestamisele pole võimalik leida mõistlikku põhjendust, tuleb siinkõneleja hinnangul vaadelda kohtunikke eraldi teenistusgrupina ning loobuda nende lugemisest kohtusüsteemile ette nähtud kvootide alla.

Kohtusüsteemiga hõivatud inimeste arvu piirates tuleb arvestada ka sellega, et elanikkonna vähenemise ja kohtuasjade arvu vahel puudub üksühene seos. Teisisõnu, vähem inimesi ei tähenda tingimata ka kohtusse pöördumiste arvu vähenemist. Iseäranis kehtib see kohtuasjade liikumise kohta eri kohtuastmete vahel. Nii on näiteks Riigikohtu töökoormus viimase viie aasta jooksul järjepidevalt kasvanud, vaatamata sellele, et vahepeal üldine kohtusse pöördumiste arv mõneti vähenes. Seega toimib kohtuasjade dünaamika omasoodu, mistõttu on meelevaldne eeldada, nagu kaasneks elanikkonna vähenemisega automaatselt ka kohtusüsteemi töökoormuse leevenemine. Küll aga tähendaks kohtunike arvu vähendamine kohtuasjade arvu muutumatuks jäämise või kasvu korral automaatselt kohtunike töökoormuse suurenemist ja seetõttu kohtuasjade menetlusaegade pikenemist ehk kokku võttes õigusemõistmise kättesaadavuse vähenemist. Arvestada tuleb ka sellega, et põhiseaduse järgi saab õigusemõistmise tuumikfunktsioone täita vaid kohtunik. See välistab tema ülesannete delegeerimise teistele avalikele teenistujatele, näiteks kohtujuristidele või istungisekretäridele. Viimased saavad küll kohtunikku tema töös abistada, kuid mitte asendada. Eeltoodud põhjustel on hädavajalik, et avalike teenistujate arvu vähendamisele kohtusüsteemis eelneks selle sfääri täidetavate ülesannete mahu kriitiline ülevaatamine. Tuleb otsustada, millised on need küsimused, mis kindlasti peavad jääma kohtute pädevusse. Kuna kohtusse pöördujate arvu ei ole

võimalik väljastpoolt kontrollida, siis saab kohtusüsteemi töökoormust vähendada üksnes praegu kohtutele pandud kohustuste revisjoni abil. Viimane lähenemine võib hõlmata näiteks uute, kohtulikule arutamisele alternatiivsete menetluste loomist juba olemasolevate kõrvale, edasikaebevõimaluste otsustavat ümberhindamist või senise eri kohtuastmete vahelise kohtuasjade liikumise korra muutmist. Põhjust võib olla kaaluda ka ülesannete kompleksi üleandmist väljapoole kohtusüsteemi küsimustes, mis ei ole vahetult seotud õigusemõistmisega. Nii on näiteks Lääne-Euroopa riikides valdava mudeli kohaselt kohtulahendite täitmisele pööramine kriminaalasjades prokuratuuri, mitte kohtute pädevuses. Kindlasti saab kordades tõhusamaks muuta ka menetluskulude väljamõistmise menetlust tsiviilprotsessis. Mõistagi saab nimetatud muudatusi ette võtta üksnes põhiseadusega määratud raamides.

Põhiseadus garanteerib õigusriigi keskse põhimõttena kõigile põhiõiguse lünkadeta kaitse kohtusse pöördumisel. Sellest järeldub muu hulgas, et kohtusüsteemi töökoormuse vähendamine ei tohi toimuda kohtusse pöördumisele põhjendamatute takistuste tegemisega. Põhiseadusest tulenevalt on seadusandja volitused kitsendada üldist kohtusse pöördumise õigust märkimisväärselt ahtamad võrreldes parlamendi pädevusega reguleerida edasikaebeõigust. Pean vajalikuks seda eraldi rõhutada põhjusel, et täpselt sellisel põhiseadusvastasel moel püüdis seadusandja kohtute töökoormust reguleerida 2009. aastal kohtulõive kordades suurendades. Kohtusse pöördumise õiguse väljasuretamine võib anda küll kuluefektivsema riigi, kuid see poleks enam õigusriik. Kuna kohtute ülesanne on ühiskonnast võrsuvate vaidluste lahendamine, siis peab igaüks, kellel on bona fide mõistlik juriidiline nõue, saama seda ka kohtulikult maksma panna.

Meenutan, et kohtusüsteemi töövõimelisusest ei sõltu ainult põhiõiguste kaitstus, vaid laiemalt ka kogu Eesti majanduskeskkond. Seda põhjusel, et majanduskeskkondade atraktiivsuse võrdlustes käsitletakse igaühele tagatud võimalust oma nõudeid kohtulikult maksma panna kui ühte peamist indikaatorit investeerimisvõimaluste olukorrast riigis. Arvestada tuleb ka sellega, et mis tahes kohtueelne vaidluste lahendamine ei tohi välistada kohtumenetluse käivitamist. Eelõeldu ei tähenda mõistagi, et seadusandja ei peaks nägema ette mehhanisme pahatahtlike kaebuste tõrjumiseks. Kohtusüsteemi võime pakkuda tõhusat õiguskaitset mõistliku aja jooksul on pöördvõrdeline kohtute võimekusega tõrjuda kohtutee kuritarvitusi. Selles võtmes saab vaid tervitada Justiitsministeeriumi kavatsust algatada halduskohtumenetluse seadustiku muutmise eelnõu, millega soovitakse muu hulgas vältida määruskaebeõiguse väärkasutamist ning kiirendada kinnipeetavate masskaebuste menetlemist. Märksa avaram on aga seadusandja otsustusruum edasikaebeõiguse piiride määramisel. Nimelt annab põhiseaduse § 24 lõikes 5 sätestatud edasikaebeõigus parlamendile võimaluse seada sellele seadusega piiranguid, mis võivad olla nii formaalsed kui ka materiaalsed. Olukord, kus kehtivad menetlusseadustikud näevad enamikus kohtuasjades ette kahekordse edasikaebeõiguse, võis olla põhjendatud õiguskorra kiire kujunemise faasis, kuid selle otstarbekus praeguses olukorras vajab uuesti analüüsi. Ühes sellega ootab uut mõtestamist eri kohtuastmete roll ja pädevus eri kohtumenetlustes. Mõistagi ei või seadusandja ka edasikaebemenetluse vallas toimida meelevaldselt, mis tähendab, et kõrgemasse kohtusse pöördumise kitsendused peavad olema põhjendatud. Et see pole alati nõnda, kinnitab näiteks Riigikohtu värske lahend k.a 1. veebruarist. Selles tunnistas Riigikohus põhiseadusvastaseks tsiviilkohtumenetluse seadustiku sätteid, mis keelasid edasikaebeõiguse kasutamise juhul, kui kohus koostas menetluse tulemina põhjendusteta kohtulahendi, kuid lubasid seda olukorras, kus kohus otsustas oma lahendit motiveerida. See tähendab, et isiku edasikaebeõigus sõltus kohtu heaksarvamisest – kui kohus oma lahendit põhjendas, siis sai selle edasi kaevata, ja kui kohus oli otsustanud lahendit mitte põhjendada, siis puudus võimalus lahendi peale edasi kaevata. Kuna kirjeldatud normile polnud võimalik leida põhjendusi, tunnistas Riigikohus nimetatud sätteid kehtetuks.

Lõpetuseks soovin korraks tagasi pöörduda Riigikohtu esimehe möödunud aasta parlamendiettekanedes käsitletu juurde. Juhtisin tookord Riigikogu tähelepanu asjaolule, et kohtunikukonkursside ebamõistlikult suur läbikukkumiste arv näib kinnitavat, et ainuüksi väarikast töötasust ei piisa, et motiveerida häid juriste kohtunikuametisse kandideerima. Samuti osutasin, et pärast kohtuniku ametipensioni kaotamist oleme silmitsi uue olukorraga, kus tuleb iseäranis läbi mõelda, mil viisil motiveerida uusi kohtunikke oma ametis võimalikult kaua jätkama. Täna on mul hea meel tõdeda, et parlament on kõnealusesse probleemi tõsiselt suhtunud ning kohtunike sotsiaalsed tagatised pole jäänud tähelepanuta. Kohtute seaduse muudatus, mis võimaldab kohtunikule anda lisapuhkust sõltuvalt tema ametistaažist, on esimene samm õiges suunas. Soovin eriti tänada Riigikogu

põhiseaduskomisjoni ja justiitsministrit aktiivse kaasabi eest sellele küsimusele lahenduse leidmisel!
Täna tähelepanu eest!

11:00 Aseesimees Jüri Ratas

Austatud Riigikohtu esimees, suur tänu! Teile on ka küsimusi. Peeter Ernits, palun!

11:00 Peeter Ernits

Hea juhataja! Hea Riigikohtu esimees! Selle jätkuks, mida me põhiseaduskomisjonis arutasime, on mul mõned küsimused. 2014. aastast on järsult kasvanud Riigikohtusse kaevatud asjade, eriti kriminaalasjade arv. Samal ajal on 66% kriminaalasjade lahenditest tühistatud, tsiviilasjade puhul lausa 77%, haldusasjades 57%, seega rohkem kui pooltel juhtudel. Minu esimene küsimus on, mis on viimase kahe aasta jooksul juhtunud. Kas maakohtud ja ringkonnakohtud on hakanud rohkem praaki tootma? Teiseks, kas usaldus Riigikohtu kui viimse instantsi suhtes on järsult kasvanud? Kolmandaks, kas on veel midagi, mida ma ei oska pakkuda? Te olete nüüd paar päeva saanud mõelda selle küsimuse üle. Mis on toimunud?

11:00 Riigikohtu esimees Priit Pikamäe

Aitäh selle küsimuse eest! Kui me vaatame Riigikohtu menetlusstatistikat, siis sealt tuleb selgelt välja, et Riigikohtu töökoormus menetlustaotluste poolest ei ole mitte ainult viimase paari aasta jooksul, vaid on lausa viimase viie aasta tendentsis järjepidevalt kasvanud. Nüüdseks oleme jõudnud olukorda, kus menetlustaotluste arv Riigikohtu peale kokku küünib juba 3500 ligi, mis on peaaegu sama palju, kui esitatakse näiteks kaebusi aastase esimese astme halduskohtutesse kokku. See on tõesti märkimisväärselt suur arv ja see, mis on sedavõrd suure edasikaebe arvu põhjendused või mis selle taga on, vajab veel eraldi analüüsi.

Küll aga ma ei nõustu päriselt nende järeldustega, mida lugupeetud küsija nendest arvudest teeb. Nimelt, Riigikohtu puhul tuleb alati silmas pidada ka seda, et kaebamine Riigikohtusse on mingis mõttes erakorraline kaebeviis selles tähenduses, et üldiselt tagatakse iga kohtuotsuse peale üks kord edasikaebeõigus. See tähendab ka seda, et Riigikohus ei võta kõiki esitatud kaebusi menetlusse, vaid selekteerib neid. Riigikohtu menetlus on allutatud eelnevale loamenetlusele. Juba loamenetlusest tulenevalt ja ka pidades silmas suurt töökoormust, mis meie ette on tulnud, võtab Riigikohus menetlusse ainult selliseid kaebusi, mis on iseäranis põhjendatud. Põhjendatus tähendabki menetluse perspektiivi hindamist, st loamenetluse staadiumis on tõenäoliselt olemas mingisugune eelseisukoht, et tegemist on materiaalõiguse ebaõige kohaldamise või protsessiõiguse minetusega, millest tulenevalt tuleb esimese ja teise astme kohtu otsust revideerida. Nii et lähtudes filtrisüsteemist, mis võtabki sisse ainult neid kaebusi, mille puhul tõepoolest esimeses-teises astmes tehtud otsuses tuleb midagi revideerida, tundubki, et on kuidagi erakordselt suur tühistamiste arv, mida Riigikohus teeb. Aga teades tausta, see ongi iseenesest süsteemi toimimise loogika, sest menetlustaotluste suure arvu juures peab olema ju mingi põhjendus, miks üks asi võetakse menetlusse ja teine mitte.

Teine variant, millal Riigikohus asja menetlusse võtab, on olukord, kus esimese ja teise astme kohtulahend jääb muutmata, aga Riigikohtu lahendil on selles asjas pretsedenti loov tähendus ehk Riigikohus osundab esimese ja teise astme kohtutele, et selles asjas tehtud lahend on õige ja seda tuleb järgida ka teistes analoogilistes asjades.

11:00 Aseesimees Jüri Ratas

Marika Tuus-Laul, palun!

11:00 Marika Tuus-Laul

Austatud Riigikohtu esimees! Teie teema puudutab ka õigusemõistmise ühetaolist korraldamist ja minu küsimus ongi selle kohta. Me näeme, et eri majanduskuritegusid uuritakse meil erinevalt. Näiteks, tuletame meelde hiljutise Tartu abilinnapea Lemberi juhtumit, mida uuritakse kui tavalist majanduskuritegu, Savisaare juhtumit aga kui juhtumit, mis on seotud riigi salateenistusega, justkui oleks tegemist julgeolekut puudutava teemaga, ütleme, spionaažiga, kus niisuguseid võtteid rakendatakse. Jääb mulje, et tõesti praegu suurima opositsioonipartei juhi kohta on kogutud teabematerjali aastaid jälitamise teel, nagu seda tehakse vastuluure puhul. Ma küsingi: miks uurib n-ö

tavakuritegusid salateenistus, kellel teatavasti on väga suur side valitsusega? Minu arvates ei taga see uurimise sõltumatust.

11:00 Riigikohtu esimees Priit Pikamäe

Täna selle küsimuse eest! Pean siiski austatud küsija tähelepanu juhtima asjaolule, et küsimused, mis puudutavad eeluurimise uurimisalluvust, ei ole mitte kuidagi kohtusüsteemi otsustuspädevuses, nii et neid tuleks küsida pigem nende valdkondade eest vastutavatel ministritelt, justiitsministrilt või ka siseministrilt. Aga ma juhin ühtlasi tähelepanu ka asjaolule, et uurimisalluvuse teema on selline, mille määratleb ikkagi seadusandja kriminaalmenetluse seadustikku kehtestades. See tähendab ühtlasi ka seda, et juhul kui parlament leiab, et praeguses uurimisalluvuse süsteemis on mingisuguseid vajakajäämisi, on tal alati võimalus algatada seaduseelnõu kriminaalmenetluse seadustiku vastavate sätete muutmiseks. See olekski, ma arvan, lahendus teie küsimusele.

11:00 Aseesimees Jüri Ratas

Tarmo Tamm, palun!

11:00 Tarmo Tamm

Aitäh, juhataja! Lugupeetud Riigikohtu esimees! Kuulates teie tänast kõnet ja ka eelmisi kõnesid, arvan, et üks mure on teil kindlasti, nimelt rahapuudus pitsitab ka kohtusüsteemi. Sellepärast on teil väga raske leida uusi kohtunikke. Kurb on kuulda, et põhiseaduslik institutsioon, nagu kohus on, peab ka oma töötajaid koondama, lähtudes n-ö riigi normist või ettekirjutatud arvust. Ma küsingi teie käest: kus on see piir, kust alates te võite öelda, et kohus ei suuda enam põhiseadusliku institutsioonina oma kohustusi täita seetõttu, et raha ei jätku? Kus see piir on? Ma arvan, et see on üsna lähedal.

11:00 Riigikohtu esimees Priit Pikamäe

Aitäh selle küsimuse eest! Sellele küsimusele on suhteliselt lihtne vastata. See piir on täpselt seal, kus väheneb õigusemõistmise kättesaadavus. Õigusemõistmise kättesaadavust ei tule selles tähenduses mõtestada mitte ainult kohtusse pöördumise õiguse kaudu, vaid ka õiguse kaudu saada mõistliku aja jooksul kohtulahend. On ju selge, et olukorras, kus kohtuasjade arv jääb samaks, aga väheneb nende asjadega tegelevate inimeste arv, saab tagajärg olla üksnes menetlustähtaegade pikenedamine. Ja see ongi peamine indikaator, mille järgi mõõta, kas ja mil määral on Eesti kohtusüsteem võimeline tagama igapäevase õigusemõistmise kättesaadavust. Ma julgen väita, et see õigus on meil siiski veel väga hästi kindlustatud. Kui me vaatame Eesti tulemusi Euroopa võrdlevate analüüside valguses, siis Eestis on praegu õigusemõistmine mõistliku aja jooksul kõigile kindlustatud – keskmiselt. See ei tähenda muidugi seda, et see ei võiks konkreetsetes asjades hälbida keskmisest üles- või allapoole ehk olla kas kiirem või märkimisväärselt pikem. Aga laias laastus ma arvan, et me ei ole veel sellises olukorras, kus meil on õigusemõistmise kättesaadavusega probleeme.

11:00 Aseesimees Jüri Ratas

Külliki Kübarsepp, palun!

11:00 Külliki Kübarsepp

Aitäh, hea aseesimees! Hea Riigikohtu esimees! Te viitasite oma kõnes 1. septembril jõustuvale karistusseadustiku muudatusele. Õiguskomisjonis oli justiitsminister väga kangekaelne, ta ei tahtnud välja kuulutada nelja selleks vaja minevat uut kohtunikukohta, mis tähendaks ka abimeeskonda. Ja oli väga suur segadus selles, et Politsei- ja Piirivalveametil ning prokuratuuril on üks infosüsteem, aga kohtul ei ole seda linki, mis tähendab, et paberimajandus võib olla üks suuremaid takistusi efektiivseks jälitustegevuse lubade menetlemiseks. Kas minister on välja kuulutanud need neli ametikohta? Kas ja kui kaugele on jõudnud infosüsteemide ühildamine? Ministri põhjendus oli see, et vaatame, mis praktika toob. Vastav muudatus võeti vastu kuu aega enne Riigikogu valimisi, see tähendab, et praktikaanalüüs ju puudus.

11:00 Riigikohtu esimees Priit Pikamäe

Aitäh selle küsimuse eest! Mina oma ettekandes viitasin küll käesoleva aasta 1. septembrist jõustuvatele kriminaalmenetluse seadustiku muudatustele, millega antakse nii mõnegi põhiõigusi enam riivavate menetlustoimingute sanktsioneerimine üle prokuratuurilt kohtusüsteemile. Nii et kuna te viitasite praegu karistusseadustiku muutmisele, siis ma ei ole päris kindel, kas me räägime ikka samast asjast. Mis puudutab aga kohtunikukohtade väljakuulutamist, siis siin tuleb tunnistada teatud edusamme. Viimasel ajal ei ole olnud õnneks probleeme sellega, et konkursid vakantsetele kohtunikukohtadele jäetakse välja kuulutamata. Pigem tuleb justiitsministrit ja Justiitsministeeriumi tunnustada selle seisukoha eest, mis meil viimasel ajal on omaks võetud, nimelt et vakantsele kohale kuulutatakse võimalikult kiiresti välja konkurss. Praegu me ei ole kindlasti sellises olukorras, kus vabu kohtunikukohti hoitakse sihilikult täitmata mingite eelarvevahendite säästmise eesmärgil. Mis puudutab kohtute ja teiste asutuste infosüsteemide ühildamist, siis siin ma jään paraku vastuse võlgu. Selle teemaga ma ei ole kursis ja arvan, et kõige pädevam on sellele vastama justiitsminister. Kuigi ma tean, et jah, tõesti, 1. septembrist jõustuvate kriminaalmenetluse seadustiku muudatuste valguses on teatud infotehnoloogilised arendused ette võetud, et ühildada infosüsteeme selle muutunud õigusliku keskkonnaga, mis nüüd sügisel kehtima hakkab.

11:00 Aseesimees Jüri Ratas

Andres Herkel, palun!

11:00 Andres Herkel

Aitäh, austatud juhataja! Austatud härra Pikamäe! Te pühendasite oma ettekandes päris palju ruumi avalike teenistujate arvu vähendamisele ja ütlesite, ilmselt täiesti õigesti, et sellele peab eelnema ülesannete mahu analüüs ja läbivaatamine. Aga teie edasisest jutust sain ma aru, et seda juba tehakse. Osutusest edasikaebamisvõimaluste ümberhindamisele, määruskaebeõiguse väärkasutamise tegelemisele ja kinnipeetavate masskaebuste kiiremale menetlemisele ma saan aru, et töö siiski juba käib. Ma saan aru, et prognoosimine on tänamatu, aga siiski, kuivõrd võiksid need sammud eeskätt edasikaebamisi, aga ka esimese astme kohtuasju vähendada? Teisalt see, mis puudutab riigilõivusid, ja mis kindlasti oli väga ebaõige takistus, on viimastel aastatel omakorda kohtuasju lisanud, ja täiesti õigesti.

11:00 Riigikohtu esimees Priit Pikamäe

Aitäh küsimuse eest! Tõesti, oma ettekandes ma ütlesin, et kui me räägime personalikärpest, siis sellele peaks eelnema ikkagi vastava institutsiooni täidetavate ülesannete mahu kriitiline ülevaatamine, ja see on õige. Seda ma ka oma ettekandes märkisin, et teatavates lõikudes vähemalt analüüsid on juba teostumas, ja see on üksnes kiiduväärne.

Kui me vaatame, mida praegu käsitletakse Justiitsministeeriumis eelnõude tasandil, siis üks olulisemaid asju, mida mina küll pean üheks tähtsamaks, on just nimelt halduskohtumenetluse seadustiku muutmine. Meie halduskohtute suur töökoormus langeb paratamatult suuresti kinnipeetavate, vanglas karistust kandvate isikute esitatavate kaebuste suurele mahule, mis, tõsi küll, sõltub sageli ka konkreetsetest kinnipeetavatest. Mõni kinnipeetav suudab olla erakordselt produktiivne ja esitada väga palju kaebusi, lausa sedavõrd palju, et me oleme näinud, kuidas üks kinnipeetav suudab kinni jooksutada kogu Tartu Halduskohtu õigusemõistmise süsteemi. Aga seesama juhtum ongi minu meelest kõige kujundlikum näide selle kohta, et valdkond vajab muudatusi, sest ei saa olla normaalne, et ühe konkreetse kinnipeetava esitatavate kaebuste maht toob kaasa selle, et teistel inimestel, kellele tuleb samuti õigusemõistmine tagada, on õigusemõistmise kättesaadavus halvenenud. Mulle tundub, praegust olukorda vaadates, et Eesti riik on kinnipeetavate kohtusse pöördumise õiguse reguleerinud väga heldekäeliselt. Kui võrrelda seda kontekstis teiste riikidega, siis sageli see nii ei ole. See on minu meelest üks koht, kus kindlasti annab seadusandlikku regulatsiooni muutes olukorda parandada. Teine teema on riigilõivude teema. Riigilõivude puhul on nüüd viimaste aastate jooksul toimunud tuntav tagasimine. Nii minu kui ka Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi hinnangul on praegune olukord tunduvalt parem sellest, mis oli varasemal ajal. Kuid seda, kas see on kaasa toonud ka suurema arvu kohtuasju, ma siiski praegu öelda ei julgeks, sest üksühest seost meil ette näidata ei ole. Küll aga on selge, et vaatamata riigilõivude vähendamisele on siiski veel teatud sfääre, kus riigilõivu tasumine käib inimesele üle jõu.

11:00 Aseesimees Jüri Ratas

Andres Anvelt, palun!

11:00 Andres Anvelt

Aitäh, juhataja! Hea Riigikohtu esimees! Ma lähen võib-olla natuke kaugemale otsestest õiguslikest küsimustest ja tulen kohtuniku rolli juurde väljaspool kohtusaali. Kohtuotsused võivad olla väga hästi motiveeritud, kõike hõlmavad, kuid juriidiliselt ikkagi kirjutatud keerulises keeles, mida laiem publik tihtipeale ei mõista. Milline on sinu suhtumine sellesse, et kohtunikud ka personaalselt rohkem avalikkuse ees selgitaksid oma otsuste tagamaid ega peituks kohtumajade anonüümsete pressiteadete taha, kus tihtipeale kirjutatakse võib-olla natukene lihtsamal keeles, kuid korratatakse pelgalt üle kohtuotsuse mingi resolutiivne osa? Mis sa arvad, kas kohtunikud peaksid personaalsemalt avalikkusega suhtlema ja seletama oma otsuste tagamaid?

11:00 Riigikohtu esimees Priit Pikamäe

Täna küsimuse eest! Vastus sellele saab olla ainult üks: kohtuotsus peaks olema võimalikult lühike ja võimalikult arusaadavalt kirja pandud. Selle teesi üle vaielda on raske. Teisalt tuleb muidugi arvestada ka seda, et nii õigusemõistmine kui ka õigusteadus tervikuna kasutab erialakeelt, see on paratamatu. Nii nagu meditsiin oma dokumente väljastades kasutab meditsiinilist erialakeelt, nii kehtib see ka õigusemõistmises ja teatud korrektiivid arusaadavusse tulevad selle kaudu sisse.

Mis puudutab seda, kas ja mil määral kohtunik peaks oma otsust selgitama, siis mina olen alati olnud seda meelt, et on väga hea, isegi lausa kiiduväärne, kui kohtunik suudab peale selle, mis ta on erialakeeles kohtuotsusesse kirja pannud, selgitada oma otsust avalikkusele võimalikult lihtsas ja arusaadavas keeles. See ongi eesmärk, mille poole me püüdleme. Kui me vaatame, kuidas seda olukorda on püütud lahendada mõningates teistes riikides, siis sageli on mindud seda teed, et kohtusüsteemis on välja koolitatud eraldi kohtunikud, kes on saanud meediaalase ettevalmistuse ja keda kasutatakse kõneisikutena just nimelt enim avalikkuse tähelepanu pälvivate kohtulahendite selgitamisel ajakirjandusele ja, ütleme, juurakaugetele ühiskonnaliikmetele. Ma usun, et see on eesmärk, mille poole ka Eesti kohtusüsteem püüdleb.

11:00 Aseesimees Jüri Ratas

Toomas Vitsut, palun!

11:00 Toomas Vitsut

Aitäh, lugupeetud eesistuja! Austatud Riigikohtu esimees! Statistika näitab, et Riigikohtu töökoormus on tuntavalt kasvanud, eriti just alates aastast 2014 kriminaalasjades. Kas selle kohta on tehtud mingit analüüsi või kas on ettekujutus, missugused konkreetset põhjused seda töökoormust kasvatasid? Kui seda ei ole veel tehtud, siis kas ei peaks tegema? Minu arust oleks see oluline.

11:00 Riigikohtu esimees Priit Pikamäe

Täna küsimuse eest! Muidugi on vaja teada, mis on kaasa toonud ühes või teises menetlusliigis Riigikohtusse pöördumiste arvu kasvu. Praegu meil sellekohast analüüsi paraku kohe käigu pealt võtta ei ole, sest kasutusel olevad infosüsteemid ei võimalda meil selliseid andmeid koguda. See tähendab, et sellele küsimusele vastuse saamiseks tuleb Riigikohtusse laekunud kriminaalasjad piltlikult öeldes käsitsi läbi töötada ja uurida nende põhjuseid.

Nüüd, olukorras, kus Riigikohus loodetavasti peatselt ühineb uue kohtute infosüsteemiga, muutub sellise analüüsi saamine märkimisväärselt kergemaks. Uues infosüsteemis on võimalik võtta välja ka menetlusliikide ja alamenetluste lõikes need asjad, mida Riigikohtus enim vaidlustatakse. Küll aga võib öelda seda, et kui me vaatame näiteks ringkonnakohtute kriminaalkolleegiumidesse edasi kaevatud asjade arvu, siis seal domineerivad selgelt üldmenetluse asjad. Need on asjad, mille puhul menetlusosalised ei ole olnud nõus järgima mingeid lihtmenetlusi, st on jäädud oma positsioonile ja mindud kohtusse asja lõpuni vaidlema. Sellises olukorras, kus kujundatud positsioon ongi selline, et oma seisukohta kaitstakse lõpuni, kaevatakse asi edasi ringkonnakohtusse ja siis loomuliku jätkuna ka

Riigikohtusse. Kui nähakse ette edasikaebevõimalus, siis on alati keegi, kes seda kohe kasutab. Nii et siin on üksühene seos, ma arvan, üldmenetluste arvu ja üldmenetlusest tuleneva asjade lahendamise olemusega, mis ongi selline, et vaidlustatakse kõiki kohtukaebevõimalusi kasutades.

11:00 Aseesimees Jüri Ratas

Monika Haukanõmm, palun!

11:00 Monika Haukanõmm

Täna, härra juhataja! Väga austatud Riigikohtu esimees! Te pühendasite päris palju oma ettekandes tähelepanu kohtuvõrgule ja õigusemõistmise kättesaadavusele. Te tõite esile just geograafilise kättesaadavuse ning ütlesite tõesti väga õigesti, et kõike ei saa teha infotehnoloogiliste vahenditega. See viis minu mõtte kohe edasi. Selleks et rääkida õigusemõistmise kättesaadavusest, tuleb rääkida ka sellest, kas meie kohtuvõrk on ligipääsetav, juurdepääsetav kõikidele inimestele, sest teadupärast on variatiivsus väga suur. Ja lisaks sisuline kättesaadavus – kas me suudame vastata või teha teenust kättesaadavaks näiteks intellektipuudega inimesele, või ka mõnda teist gruppi silmas pidades, nii et ta sellest aru saab? Kuidas te hindate praeguse ligipääsu ja, ütleme, sisulise juurdepääsu aspekte kohtusüsteemile?

11:00 Riigikohtu esimees Priit Pikamäe

Aitäh selle küsimuse eest! Põhjus, miks ma sellele probleemile viitasin, ongi eeskätt ajendatud sellest, et meil ei ole praegu sellist analüüsi. Meie kohtusüsteem, võib öelda, on kujunenud ka mingil määral stiihiliselt, eelnevate arenguetappide jooksul ladestunud otsustuste tulemusena. Aga sellist sihikindlat analüüsi selle kohta, millised on kohtusse pöördumise õiguse geograafilise kättesaadavuse tingimused, ei ole kunagi tehtud. Nüüd, olukorras, kus vahepeal Justiitsministeeriumis käsitleti ka ideed, et tuleks kriitiliselt üle vaadata, kas meie kohtuvõrk on optimaalne, ma arvan, et optimaalsuse hindamisele peabki selline analüüs eelnema.

Väga kõnekas, nagu ma oma ettekandes ka viitasin, oli just seesama hiljutine kaasus, millega me Riigikohtus kokku puutusime. Tõsi küll, see ei olnud üldse seadusandja otsus, vaid tulenes Sotsiaalkindlustusameti sisemise töökorralduse muutmisest, mis ühel hetkel järsult allutas kõigi Eesti elanike kohtuvaidlused Sotsiaalkindlustusametiga peetavates asjades Tallinna Halduskohtule. See tähendab seda, et kuigi meil Tartus on halduskohus olemas, peab ka Lõuna-Eesti elanik tulema asja ajama Tallinnasse. Mõnevõrra see ju tekitab küsimuse, kas selline Eesti mõistes siiski geograafiliselt suur vahemaa on põhjendatud selleks, et inimene saaks kohtusse pöörduda. See kaasus illustreerib minu meelest eriti hästi seda, et nüüd on meil ülim aeg hakata selle probleemiga tegelema ja vaadata, mil määral on kohtusse pöördumine tagatud ning selle põhjal joonistada välja kohad, kus seda võiks võimaluse korral optimeerida.

11:00 Aseesimees Jüri Ratas

Austatud Riigikohtu esimees, ma väga tänan teid ettekande ja vastuste eest! Rohkem küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised. Palun nüüd Riigikogu kõnetooli Eesti Reformierakonna fraktsiooni esindaja Kalle Laaneti!

11:00 Kalle Laanet

Austatud juhataja! Palun kolm minutit lisaaega!

11:01 Aseesimees Jüri Ratas

Palun, kolm minutit lisaks!

11:01 Kalle Laanet

Head kolleegid, Riigikohtu esimees ja külalised Pärnu linnast! Suur tänu Riigikohtu esimehele sisuka ettekande eest! Mul on väga hea meel, et Riigikohtu esimehe selle aasta ülevaade on suunatud kohtusüsteemile kui osale riigi süsteemist, mille valitsemise reformiga me oleme juba algust teinud. Tunnetasin Riigikohtu esimehe ülevaatest valmisolekut vaadata üle kohtusüsteem sellise pilguga, kust annaks kohtusüsteemi veelgi tõhusamaks muuta.

Oleme praeguseks hetkeks suutnud suuresti reformida kohtuvõrku muutunud olude järgi. 2005.–2006. aastal ühendasime senised maa- ja linnakohtud neljaks suureks esimese astme kohtuks ning 2008.–2009. aastal jäid järele kaks ringkonnakohtu. Nelja maakohtu, Harju, Pärnu, Tartu ja Viru kohtumaja asub igas maakonnakeskuses. Ida-Virumaal ja Harjumaal on kolm kohtumaja. Kahe halduskohtu – Tallinna ja Tartu – struktuuris on kokku neli kohtumaja: Tallinnas, Tartus, Pärnus ja Jõhvis. Kaks ringkonnakohtu asub Tallinnas ja Tartus. Edasise arutelu küsimus on, kas tõhususe huvides on võimalik kohtuvõrku veel korrigeerida või on see optimaalne.

Olen nõus Riigikohtu esimehega selles, et kohtusüsteemi tõhustamisega ei saa liiale minna, kannatada ei tohi saada isiku õigus saada kohtulikku kaitset, seda ütleb meile põhiseaduse § 15. Samas, kui demograafiline olukord on muutunud, peab ka kohtuvõrk sellega kaasas käima. Selle teadasaamiseks tuleb teha vastav analüüs ja selle pinnalt järeldused ning kui vaja, siis ka ümberkorraldused. Loomulikult ei pruugi rahvastiku vähenemine olla täpses korrelatsioonis kohtusse pöördumiste arvuga, seega tuleks analüüsis arvesse võtta ka kohtusse pöördumiste arvu, mis viimastel aastatel on siiski väikesel tõusuteel, iseäranis on suurenenud Riigikohtusse pöördumiste arv. Mis puudutab kohtuteenistujate arvu, siis ka need tuleb üle vaadata, kas või selleks, et saada kindlus: see arv on optimaalne.

Nõustun Riigikohtu esimehega selles, et kaaluda tuleks ka ülesannete, mis ei ole vahetult seotud õigusemõistmisega, võimalikku üleandmist täitevvõimule. Kuna kohtuvõimu ülesanne on õigusemõistmine, siis kohtulahendite täitmisele pööramine kriminaalasjades võiks kuuluda täitevvõimu pädevusse. Samamoodi võiks uuesti avada arutelu selle üle, kas registriosakonnad – äriregister, mittetulundusühingute ja sihtasutuste register ning kommertspandiregister – peavad olema Tartu Maakohtu osakonnad või saaks registrite pidamise anda samuti üle täitevvõimule. Kaaluda võiks ka 2010. aastal pooleli jäänud debati avamist kohtuhalduse süsteemi muutmise üle, mille kohaselt esimese ja teiste astme kohtute haldamine ei käiks läbi Justiitsministeeriumi, vaid vastutus õigusemõistmise korrakohase toimimise eest pandaks kohtusüsteemile kui põhiseaduslikule institutsioonile endale. Toetan Riigikohtu esimehe märgitud mõtet, et kohtusüsteemi tõhustamiseks tuleb üle vaadata edasikaebeõiguse piirid. Minu arvates ei pea kõik kohtuasjad ilmtingimata läbima kolme kohtuastet. Osas keerukamates kohtuasjades võiks menetlus saada alguse teisest astmest, osas asjades, vastupidi, võiks menetlus lõppeda teises astmes. Kinnipeetavate kaebuste puhul võiks piirduda sellega, et kinnipeetav saaks tema kohta tehtud halduskohtu otsuse vaidlustada näiteks Riigikohtus, nagu teatud liiki väärteloasjades toimib nn hüppav kassatsioon. Praeguse süsteemi järgi menetletakse kinnipeetavate kaebusi sisuliselt neljas astmes, kuna enne kohtumenetlust on ette nähtud ka vaidemenetluse läbimine.

Kaaluda võiks ka halduskohtu süsteemi muutmist kaheastmeliseks süsteemiks, kus halduskohus oleks esimene kohtuaste ja kõrgem halduskohus teine kohtuaste, nagu on Soomes. Leian, et nii nagu kogu riigivalitsemise süsteemis on ka kohtusüsteemis kohti, kus meie väikeriik saaks toimida tõhusamalt. Nii et mõtlemist tulevikus meile kõigile – nii kohtusüsteemile kui ka Riigikogu liikmetele. Aitäh!

11:01 Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Ma palun nüüd Riigikogu kõnetooli Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni esindaja Andres Anvelt!

11:01 Andres Anvelt

Aitäh Riigikogu juhatajale! Head kolleegid, lugupeetud Riigikohtu esimees ja head külalised! Kõigepealt ma küsin igaks juhuks kolm minutit juurde – selle, mis Kalle Laanetil üle jäi.

11:01 Aseesimees Jüri Ratas

Anname igaks juhuks kolm minutit lisa. Palun!

11:01 Andres Anvelt

Esitan mõningad mõtted kohtusüsteemi ja ka Riigikohtu esimehe tänase ettekande pinnalt. Riigikohtu esimees märkis küll õigesti, et kohtumõistmine, õigusemõistmine on iseenesest konservatiivne tegevus. Võib-olla nimetaks seda stabiilsuse etaloniks. Kuid julgen väita, et Eesti kohtusüsteem on üldjoontes olnud ikka edumeelne ja progressiivne. Miks ma seda arvan? Kindlasti juba ainuüksi sellepärast, et tegelikult n-ö kohtute haldusterritoriaalne reform, mida me sel nädalal omavalitsuste pinnalt vaatasime,

on kohtusüsteemis alanud juba kümmekond aastat tagasi ja saavutanud praeguseks, ma arvan, optimaalse mudeli. Teiseks, kindlasti selleks, et paremini optimeerida tegevusi, nii et kohtunik tegeleks tõesti vaid õigusemõistmisega ja oleks võimalikult vähe seotud bürokraatiaga, on kohtute süsteem minu arvates väga hästi vastu võtnud selle n-ö kohtureformi, mis tõi neile abiliseks kohtujuristid. See on ka optimeerimine, et iga spetsialist, eriti kohtunik, saaks tegeleda sellega, mida põhiseadus talle kõige tähtsamana ette näeb. Rääkimata siin ka näiteks kohtute infosüsteemi kasutuselevõtust, mis on olnud väga valuline, sest see on täiesti uus lähenemine, millega üsna pea ühineb ka Riigikohus.

Kõik need asjad näitavad tegelikult seda, et meie kohtusüsteem ei ole mitte mahajääv, vaid vägagi progressiivne võimuharu. Seetõttu, eriti praeguses olukorras, ma nõustun igapidi Riigikohtu esimehega selles, et ümberkorralduste piirid kohtusüsteemis peavad olema väga-väga tõsiselt läbi analüüsitud ja kaalutud. Sest kui seda ei tehta, siis ei kannata mitte ainult kohtute usaldusväärsus, vaid kogu riigi usaldusväärsus kodanike silmis.

Kindlasti üks asi, mis puudutab ümberkorraldusi, on ka see, kui kohal on õigusemõistmine, kui lähedal see asub kodanikule, inimesele. Näiteks, me nägime vahepeal neid kulutuste tõuse, mis puudutasid kohtusse pöördumist – praeguseks on Riigikohus need oma otsusega ära muutnud – ja kogu õigusemõistmise selline kaugenemine võib tuua ühele riigile kaasa väga negatiivse arengu, s.o omavoli kasvu. See on see, millest me oleme 20, 25 aastaga eemaldunud, tuletades meelde 1990. aastaid, kus omakohus oli justkui kõige tähtsam kohus. Nüüd on see jäänud tagaplaanile ja ühiskond seda ei tolereeri.

Kui infotehnoloogiast rääkida, siis kindlasti infotehnoloogiline areng võib küll lihtsustada kohtusse pöördumist ja igasugust riigi suhtlemist, kuid peab arvestama just seda väärtust, mis kohtumõistmise juures on, nimelt vahetust. Vahetus on väärtus, mis annab inimesele kindluse, et tema suhtes tehtud otsus on läbikaalutud ja õiglane.

Mind teeb väga ettevaatlikuks selline lähenemine, suund, et kohtunikke võetakse kui meie riigihalduse teenistujaid. See ei tohiks kindlasti niimoodi olla. Me peame mõistma seda, et iga kohtunik tõesti juba põhiseaduslikult kannab endas riigivõimu haru täiust. Jah, neid on küll tunduvalt rohkem kui näiteks neid, kes kannavad täitevõimu täiust – räägime valitsuskabinetist või meist, parlamendiliikmetest –, kuid tegelikult esindavad nad just sedasama riigivõimu haru kogu oma ülesannete amplituudis ning õigustes ja kohustustes. Nii et neid ei tohiks lugeda riigireformi objektiks riigiametnike arvu vähendamisel.

Loodan samuti seda, et kui lähiajal jõuavad siia saali – sügiseks on justiitsminister seda lubanud – riigi õigusabi seaduse uuendused, siis kohtud ja ka Riigikohus annavad sinna oma panuse ka just nõrgematele gruppidele, kellele see kas keelelisel, varalisel või mingi muul põhjusel ei ole nii kättesaadav kui keskmisele kodanikule. See on õigusriiklikult hädavajalik samm. Ühtepidi see tõstab inimeste õiguslast teadlikkust. Jah, risk on selles, et see võib suurendada õiguste kaitset kohtutes, kuid võib olla ka teistmoodi – inimeste teadlikkuse tõusu korral võib see enne kohtusse minekut leida arusaamise, et tegelikult see ei ole kohtuvaidluse objekt ja neid asju on võimalik teistmoodi lahendada. Kuid mis tahes mõju sellega ka kaasneb, isegi kui kasvab kohtusse pöördumiste arv, siis see on asi, millega õigusriik peab hakkama saama ja mida ta peab oma eelarvestamisel arvestama.

Mulle meeldis väga ka Riigikohtu esimehe mõtte sellest, et toimiv ja korrektne kohtusüsteem on mitte ainult õigusriigi hea omadus, vaid ka majanduslikult väga tähtis arengufaktor. Seda juba üksi sellepärast, et kui kohtusüsteem töötab, siis on selle kaudu võimalik ära hoida musta raha investeringuid. Need inimesed, kes tahaksid kasutada majanduses mitte kõige otstarbekamaid vahendeid – pean silmas rahapesu või mis tahes korrupsiooni –, ei tule siia, sest nad teavad, et sellise tegevusega kaasneb karistus. See on üks õigusriigi väärtus ka majanduse aspektist.

Aga ühe asja, mille kohta ma ka küsisin meie Riigikohtu esimehelt, ma tahaksin siinkohal veel esile tuua. Nimelt, mina ei alatähtsusta kohtunike rolli väljaspool kohtusaali. Keerulised, raskesti mõistetavas õiguskeeles sõnastatud kohtuotsused võivad olla küll hästi motiveeritud ja kõikehõlmavad, kuid väljaspool kohtusaali on neist raske aru saada. See võib omakorda mõjutada nende inimeste õiglustunnet, kes proovivad sellest aru saada. Seetõttu olen ma alati toetanud põhimõtet, et kohtunikud selgitavad ka avalikkuse ees otsuse tagamaid ja selleni jõudmist ka lihtsamas keeles. Õiguskeel on süstematiseeritud ja defineeritud, see on erialakeel, mis on küll arenenud välja käibekeelest, ning kohtunik peaks olema suuteline tooma seda tagasi tavakeelde, et inimesed saaksid aru, mis on toimunud.

Lõpetuseks ma tahan tänada Riigikohtu esimeest sisulise ja väga edasivaatava kõne eest ning rõhutada

meie Riigikohtu esimehe väga suurt rolli. Ma olen näinud põhiseaduskomisjonis ja ka justiitsministrina oma eelmises ametis, kuidas ta valutab südant kohtusüsteemi pärast. Ka näiteks selle eelnõu, mis me sel nädalal kolmandal lugemisel vastu võtsime ja mis puudutab kohtunike staažipuhkuse küsimust, on siia saali toonud Riigikohtu esimees. Nii et aitäh sulle ja edu kohtusüsteemile!

11:01 Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Rohkem kõnesoove ei näi olevat. Sulgen läbirääkimised. Ma väga tänan Riigikohtu esimeest ülevaate eest! Täna Riigikogu liikmeid, kes aktiivselt päevakorrapunktis kaasa löid! Teise päevakorrapunkti käsitlemine on lõpetatud.

---

3. 11:00 Arenguseire seaduse eelnõu (239 SE) teine lugemine

12:00 Aseesimees Jüri Ratas

Liigume edasi kolmanda päevakorrapunkti juurde, milleks on majanduskomisjoni algatatud arenguseire seaduse eelnõu 239. Täna on teine lugemine ja mul on suur au kutsuda Riigikogu kõnetooli majanduskomisjoni liige Maris Lauri.

12:00 Maris Lauri

Lugupeetud istungi juhataja! Lugupeetud Riigikogu liikmed! Teen ülevaate arenguseire seaduse eelnõu menetlemisest peale esimest lugemist. Muudatusettepanekute esitamise tähtaeg oli 25. mail kell 17 ja tolleks ajaks ei laekunud ühtegi ettepanekut Riigikogu liikmetelt, fraktsioonidelt ega teistelt komisjonidelt. Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium esitas 25. mai kuupäeva kandva kirjaga komisjonile kaalumiseks mõningad muudatusettepanekud, mida hilisemates aruteludes täiendati. Eesti Kaubandus-Tööstuskoda esitas oma ettepanekud kirjaga 24. mail.

Järgnevalt muudatusettepanekutest. Neid oli kokku 15, mis kõik said komisjoni toetuse, kuigi seal tehti esialgse versiooniga võrreldes ka korrektiive. Komisjon arutas esitatud muudatusettepanekuid oma istungil 31. mail, 2., 6. ja 7. juunil. Kõik eelnõu kohta käivad menetluslikud otsused langetati 2. juuni istungil. Komisjoni 31. mai istungil osalesid Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumist majandusarengu osakonna arendusvaldkonna juht Marika Popp ja sama osakonna ekspert Mikk Vainik, Rahandusministeeriumi eelarvepoliitika asekancler Kaie Koskaru-Nelk ja riigivara osakonna juhataja asetäitja Tarmo Porgand. Hulk muudatusettepanekuid olid keelelised ja täpsustavad, sealjuures oli mitu ettepanekut, mis olid nii sisulised kui ka keelelised. Eelnõu täiendati kaubandus-tööstuskoja ettepanekutega, mis puudutasid esiteks nõukoja liikmete nimetamisel ettevõtluse tunnustatud asjatundja kaasamist ja teiseks võimalust, mille kohaselt ka ettevõtlusorganisatsioonid saavad esitada ettepanekuid tegevuskava koostamiseks. Eelnõu algatamisel oligi mõeldud, et ettevõtlusorganisatsioonid osalevad selles, nüüd lihtsalt leiti, et ettevõtlusorganisatsioonid väärivad eraldi väljatoomist ka seaduses. Üks muudatusettepanek seisneb selles, et lisatakse ka töögrupis ja komisjonis toetust leidnud põhimõtte, mille kohaselt seire ettepanekud peavad sisaldama seire eesmärki ja vajalikkuse põhjendust. Lisaks pikendati muudatusettepanekuga nõukoja liikmete nimetamise tähtaega ühelt kuult kaheni. Põhjuseks oli kaalutlus, et esmakordse protsessi ja suvekuude tõttu võib juhtuda, et üks kuu on liialt lühike aeg, leidmaks ja nimetamaks sobivaid kandidaate nõukotta. Samuti lisati eelnõusse põhimõtte, mille kohaselt nõukoda peab oma otsused langetama vähemalt kolme nõukoja liikme toetusega.

Üheks oluliseks arutlustelemaks kujunesid majandusministeeriumi kirjas esitatud investeeringute ümberpaigutamist puudutava regulatsiooni muutmise ettepanekud, mille kohta Rahandusministeerium oli märkusi teinud. Komisjon kuulas ära mõlema ministeeriumi esindajate arvamused ning palus ministeeriumidel ühiselt leida kõiki osapooli rahuldav regulatsioon investeeringute üleandmiseks. Selline mõlema ministeeriumi huvisid arvestav lahendus komisjonile esitati ning komisjon hääletas eelnõu § 15 ja 18, muudetud tekstis § 19 puudutavaid muudatusi oma 6. juunil toimunud istungil ja toetas neid.

Teine suurem diskussioon puhkes 2016. aasta eelarvest arengufondile seiretegevuseks eraldatud, kuid kasutamata vahendite jagamise teemal. Sellega seostub kindlasti küsimus Arenguseire Keskuse tegevuse finantseerimisest laiemalt. Töögrupp ja komisjon on olnud alati seisukohal, et Arenguseire

Keskuses läbiviidava arenguseire finantseerimine peab toimuma vähemalt samas mahus, nagu senini eraldati riigieelarvest raha arengufondile seirealaseks tegevuseks. Küsimus on kindlasti selles aastas. Kuna Arenguseire Keskuse käivitamine algab kohe peale arenguseire seaduse jõustumist ning arengufondi likvideerimise protsessi pikkus ei ole ennustatav, tuleb seaduse alusel tagada osa vahendite Riigikogu Kantseleile ületoomine hiljemalt selle aasta neljandaks kvartaliks. Me ei saa jääda ootama likvideerimisprotsessi lõppemist ja seejärel vahendite ülekandmist. Komisjon leidis, et arengufondi eelarves kasutamata jäänud raha jagamise regulatsioon tuleks lisada seadusesse, kuna eelarvevahendite osas on olnud ebaselgust. Arengufondile ettenähtud raha tuleb jagada selliselt, et üks osa kulub Arenguseire Keskuse tegevuse käivitamiseks, üks osa aga Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi ja nutika spetsialiseerumise seire korraldamiseks. Samuti tuleb nendest vahenditest katta arengufondi likvideerimisega kaasnevad kulud. 2016. aastaks on arengufondile ette nähtud riigieelarvelisi eraldisi 770 000 eurot ja sellest on esimesel poolaastal välja makstud umbes 320 000, jääk seega hetkeseisuga umbes 448 000 eurot. Mingeid siduvaid otsuseid ei ole, välja arvatud see, et arengufondi nõukogu arutab tuleval esmaspäeval oma istungil teise poolaasta tegevuskava ja eelarvet.

Rahandusministeeriumi esindaja hinnangul on arengufondile riigieelarvest seiretegevuseks eraldatud kasutamata vahendite ümberjagamise võimalik teha Vabariigi Valitsuse tasandil riigieelarve baasseaduse kohaselt ning puudub vajadus täiendava regulatsiooni järele eelnõus. Komisjon pidas siiski vajalikuks selguse huvides arenguseire seadusesse asjaomase regulatsiooni lisada. Selle kohaselt saab teisel poolaastal arenguseire keskus 200 000 eurot ja Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium nutika spetsialiseerumise seire finantseerimiseks 50 000 eurot. Eelnõu §-s 18 pakutud sõnastusega on Rahandusministeerium nõustunud.

Komisjon oli üksmeelne selles, et Arenguseire Keskusele riigieelarvest eraldatud summa peaks olema riigieelarves ühe summana nähtav. Vaidlusi tekitas see, kuidas sõnastada keskuse eelarve seos Riigikogu Kantselei eelarvega, kuid komisjon leidis kompromissi.

Muudatusettepanekutega nr 6, 7, 8 ja 11 täpsustati arengufondi tegevuse lõpetamist. Teemana tõusetus komisjonis ka see, kas ei peaks arenguseireks koostama pikaajalise tegevusplaani, ning kui peaks, kas seda peaks reguleerima ka seaduse tasandil. Leiti, et pikaajalise tegevuskava koostamine võib osutada teatud juhtudel vajalikuks, kuid selle reguleerimist seaduse tasandil ei peetud vajalikuks. Leiti, et piisav on, kui nõukoda reguleerib küsimust oma töökorras.

Komisjon langetas oma menetluslikud otsused 2. juuni istungil ja otsustas järgmist: saata seaduseelnõu Riigikogu täiskogule teiseks lugemiseks 9. juuniks ettepanekuga teine lugemine lõpetada ning kui teine lugemine lõpetatakse, viia läbi eelnõu kolmas lugemine 14. juunil ja panna eelnõu lõpphääletusele. Eelnõu vajab seadusena vastuvõtmiseks Riigikogu koosseisu häälteenamust. Tänan!

12:00 Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh, hea ettekandja! Teile on ka vähemalt üks küsimus. Krista Aru, palun!

12:00 Krista Aru

Aitäh, härra juhataja! Aitäh, Maris Lauri, selle ülevaate eest! Selle eelnõu menetlemisel on nii sisulisi kui ka puhtalt tehnilisi küsimusi. Mulle jäi kõrva see, et nutika spetsialiseerumise seireosa viiakse Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi alla. Kas siis nemad hakkavad tegutsema ministeeriumi teadus- ja arendusosakonnana või mida see sisuliselt tähendab?

12:00 Maris Lauri

Arengufond oli koht, kus Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi ning haridusministeeriumi ettepanekul otsiti Eestile n-ö kasvuvõimaluste alasid. Selles osas tehti hiljem poliitilised valikud. Ja nüüd peab järgnema nende valitud kasvualade seire, kuidas nad arenevad, kas nad on edukaks osutunud. See seire peaks olema Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi teha, niisugune on majandusministeeriumi ja haridusministeeriumi omavaheline kokkulepe. Seire on vajalik selleks, et Eesti saaks kasutada väga suuri Euroopa Liidu eraldatavaid summasid, mis on mõeldud ettevõtluskeskkonna arendamiseks, eelkõige teadus- ja arendustegevuse toetamiseks ning nende tulemite rakendamiseks ettevõtluses.

12:00 Aseesimees Jüri Ratas

Mihhail Korb, palun!

12:00 Mihhail Korb

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud ettekandja! Tahan küsida kõigepealt selle nõukoja kohta. Teie ettepanek on nimetada nõukotta üks liige majanduskomisjoni poolt. See tähendab, et opositsioonil ei ole automaatselt võimalust nõukojas osaleda. Kas see on meelega pakutud või on see apsakas, mida võib veel parandada?

12:00 Maris Lauri

Täna küsimast! Kallis kolleeg, sa oled asjast valesti aru saanud. Teatavasti nõukotta ei tohi kuuluda ükski Riigikogu ega valitsuse liige. See tähendab, et majanduskomisjonil on võimalus koostöös opositsiooniga otsida välja sobiv isik, kes võiks esindada meie vaadet, et oleks ka seos Riigikoguga. Ma arvan, et majanduskomisjon leiab väga sobiva inimese, kes on majandusega seotud, olgu ta ettevõtlusest või kusagilt mujalt. Me saame seda tõenäoliselt pärast seaduse vastuvõtmist kohe arutama hakata, võib-olla järgmisel nädalal.

12:00 Aseesimees Jüri Ratas

Andres Ammas, palun!

12:00 Andres Ammas

Aitäh, lugupeetav eesistuja! Lugupeetav ettekandja! Küllap te lugesite mõni päev tagasi ilmunud Toomas Tamsari ja Jüri Raidla artiklit sel teemal, kus nad kokkuvõtlikult leiavad, et seire peaks toimuma peaministri büroos või peaministri juures. Palun, kas te saaksite natuke seda artiklit kommenteerida?

12:00 Maris Lauri

Täna küsimast! See on kindlasti teema, mille üle väga palju diskuteeritakse. Väga paljudes riikides, kus riiklikul tasemel arenguseirega tegeletakse – kõikides, täpsemalt enamikus riikides ei tegeleta –, toimub see tõesti täitevvõimu juures. Kui me jagame täitevvõimu juures tegutsejad väga jämedalt, siis pooltel juhtudel käib see töö valitsuse tasemel ja ülejäänud juhtudel mõne ministeeriumi alluvuses. Kindlasti on küsimus selles, milline on ühe või teise asutuse-organisatsiooni valmisolek selle asjaga tegeleda, ja kindlasti on küsimus ka selles, millised eesmärgid arenguseirele seatud on. Arenguseire ei ole üheselt defineeritav valdkond. Sellel on kaks olulist komponenti: vaade tulevikku ja vaade n-ö laialdaselt, aga ülesande püstitus võib olla väga erinev. Meiepoolne ülesande püstitus, mida me töögruppides ka arutasime, oli see, et kaasamine peaks olema võimalikult lai – peaks andma kõigile, sh ka opositsioonile, koalitsioonile, eri komisjonidele Riigikogus, vajaliku sisendi, et oma töö tegemisel saaks vaadata kaugemale. See, et keskus asub Riigikogu juures, ei välista koostööd Riigikantselei juures oleva strategiabüroo ja kõigi ministeeriumidega. Ma loodan, et kõik riigiasutused, aga ka eraettevõtted on valmis tegema koostööd keskusega, sest siis tuleb kõige parem seire.

12:00 Aseesimees Jüri Ratas

Ken-Marti Vaher, palun!

12:00 Ken-Marti Vaher

Aitäh, austatud juhataja! Lugupeetud ettekandja! Minu küsimus puudutab ajakava ehk seda, kuidas me liigume edasi pärast seaduse vastuvõtmist. Ole nii kena ja anna Riigikogu täiskogule ülevaade, milline võiks olla eeldatav liikumisgraafik nii Arenguseire Keskuse nõukoja komplekteerimisel kui ka võib-olla kõige olulisema otsuse langetamisel! Millal võiks pärast seaduse vastuvõtmist saada ametisse Arenguseire Keskuse juhataja, kellest keskuse edasine edu ju suurel määral sõltub?

12:00 Maris Lauri

Täna! See on kindlasti väga oluline ja paljusid huvitav teema. Pakutud seaduseelnõu muudatus teeb nõukoja moodustamise tähtaja küll pikemaks, see hakkab olema kaks kuud. Seega augusti teises pooles peaks nõukoda koos olema. Kui nõukoda koguneb, siis ta saab kohe esimesel istungil lisaks oma töökorra kehtestamisele välja kuulutada avaliku konkursi juhi leidmiseks. Loodetavasti sõnum sellest, et

me hakkame otsima hea visiooniga tegusat inimest juhtima asutust, mis hakkab tegelema Eesti jaoks väga paljude oluliste asjadega, tekitab juba praegu potentsiaalsetes kandidaatides huvi ja sellel konkursil osaleb piisavalt palju kandidaate. Loodan ka, et valikuprotsess ei veni väga pikaks ja septembri lõpus või oktoobris on meil inimene juba olemas. Ja siis hakkab töö pihta.

12:00 Aseesimees Jüri Ratas

Hea ettekandja, ma tänan teid! Rohkem küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised. Palun Riigikogu kõnetooli Erki Savisaare!

12:00 Erki Savisaar

Palun lisaiega!

12:00 Aseesimees Jüri Ratas

Palun, kolm minutit! Kokku kaheksa minutit.

12:00 Erki Savisaar

Austatud juhataja! Lugupeetud Riigikogu! Arengufond käivitati enam kui üheksa aastat tagasi. Esimese valminud uurimistöona näitasid Tartu Ülikooli teadlased akadeemik Urmas Varblase eestvedamisel, et majanduse kasvamiseks peab majanduse struktuuri muutma. Kui see lihtsamalt sõnastada, siis võib öelda, et samamoodi, sama tööd tehes me rikkamaks ei saa. Kui me soovime, et majandus kasvab, siis peame muutma oma töömeetodeid ja tehnoloogiat ning investeerima sektoritesse, mille potentsiaal siin väikses Eestis on kõige suurem. Osa firmasid küll kahjuks peab selle käigus oma tegevuse lõpetama ja uued peavad asemele tulema, kuid see on kasvu hind.

Kaugemale kahjuks nende uuringutega ei jõutud. Ei tulnud vastuseid küsimustele, mida ja kuidas muuta. Ma olen Riigikogus esimest korda ja ma ei oska öelda, miks selle teemaga edasi ei mindud. Selle asemel on Eestis levinud arusaam, et mina teen oma tööd õigesti ja hästi ning mina kindlasti ei pea midagi muutma, teised aga teevad valesti ja just nemad peaksid Eesti Nokia tegema, siis läheb kõigil elu paremaks.

Vahepeal on möödunud kümme aastat, kuid me oleme ikkagi samas kohas. Jah, majandus on kümne aastaga pisut kasvanud, kuid maailmamajandus tervikuna on kasvanud oluliselt kiiremini. See tähendab, et meie osatähtsus maailmamajanduses on vähenenud. Me oleme küll absoluutväärtuselt jõukamaks saanud, kuid rikkamaks on saanud ka kõik teised ning võrreldes teistega oleme tegelikult jäänud vaesemaks, sest nende kasv on olnud kiirem. See väljendub eeskätt kahe nähtusena. Esiteks, kui reisime välismaale, siis ka maad, mis meile varem tundusid soodsad, seda enam ei tundu. Ja teiseks, me näeme oma tänavatel järjest rohkem turiste riikidest, kust siia sõitmine varem ei olnud mõeldav või oli nii kulukas, et seda väga ei tehtud. Parimaks näiteks on ehk Hiina turistid, kes aasta ringi ummistavad Toompea lossi esist väljakut.

Meie majanduspoliitika peamine probleem seisneb selles, et me teeme seda, mida teised räägivad, ega mõtle sellele, miks nad seda meile räägivad. Me ei tohiks teha seda, mida teised teevad. Siit tuleb ka põhjus, miks otsustati kümme aastat tagasi luua arengufond. Meil on vaja välja selgitada, millist majandusharu arendades õnnestub just siin Eestis kõige rohkem rikkust toota ja raha riiki juurde tuua. Seda ei saa teha idufirmade toetamisega ega lihtsalt raha külvamise või peenhäälestusega. Selleks on vaja süstemaatilist ja teaduslikku lähenemist sellele probleemile, moodsate sõnadega "nutikat spetsialiseerumist". Nutika spetsialiseerumise toetamine Euroopa Liidu reeglite piires on mõistlik ja sisuliselt ainuvõimalik tee.

Kuidas siis saaks edasi minna? Arenguseiret ja arengufondi on vaja. Arengufond võiks ju olla ka institutsioon, kes investeeriks raha teadusesse. Seda tegi ka näiteks analoogne organisatsioon Singapuris. Peale Singapuri iseseisvumist investeeriti miljardeid dollareid ainuüksi teadmistesse. Nüüd on Singapur üks maailma edukaimaid riike globaliseerumise ärakasutamisel, väike ja paindlik. Suurte majandustega riike, nagu USA, Hiina või Saksamaa, on raske ümber pöörata ning see annab väikestele olulise eelise tänapäeva kiirelt arenevas maailmas. Eesti suudab olla edukas ning regiooni rikkaim riik, kuid selleks, et me oma vähest raha targalt kasutaksime, on meil vaja arenguseiret ja nutikat spetsialiseerumist.

Selleks et me teaksime, millises valdkonnas kuidas tegutseda, ongi vaja teha uuringuid, mis hindaksid nii meie riigi võimalusi kui ka välisurgude olukorda. Küsimus ei ole mitte selles, kas mingi idufirma

suudab kasvada suureks ja vallutada maailma, vaid selles, kas põlevkiviga tasub jätkata, kas fosforiidiga tasub alustada, kas biometaan on see, mis järgmisel dekaadil annab meie majandusele uue hingamise või peitub õnn puidu põletamises Auvere elektrijaamas. Need on vaid mõned näited, aga valikuid on kindlasti veel, sh IT-maailmas.

Need on küsimused, mis olid üleval kümme aastat tagasi ja kahjuks on need üleval praegugi. Siit tekib küsimus, et kui need küsimused on endiselt lahendamata, siis kas me arutame täna siin arengufondi tegevuse lõpetamist. Ma väidan, et arengufondi ei tohi kinni panna, küll aga on mõistlik üle vaadata eesmärgid ja ülesanded ning neid täpsustada. Miks on arengufond sattunud nii keerulisse olukorda? Eks sellel on samuti palju põhjuseid. Üks neist on kindlasti see, et seni ei ole nõukogusse opositsiooni kaasatud. Nõukogu on muutunud poliitiliselt sõltuvaks ning ettevõtlusorganisatsioonid ja teadusasutused ei taha oma ressursi sellesse ettevõtmisse panustada.

Seda viga ei parandata ka kõnealuses eelnõus käsitletava Arenguseire Keskusega. Tegelikult oleks vaja lihtsalt samale organisatsioonile natuke konkreetsemaid ülesandeid ja paremat juhtimist. Riigikogu ei ole olnud hea peremees, kuid kas sellepärast on vaja fond likvideerida ja uus üksus teha? Ma arvan, et ei ole. Edasi saab astuda märksa mõistlikumate sammudega. Täna soovitakse selle eelnõuga moodustada Arenguseire Keskus Riigikogu Kantselei juurde justkui eraldi osakonnana. Kahjuks ei saa ühelgi Riigikogu Kantselei osakonnal olla sellist sõltumatust ning vahendite kasutamise vabadust nagu iseseisval avalik-õiguslikul organisatsioonil. Üks suurimaid probleeme, mis selle keskuse puhul on, on eelarveraha ülekandmise võimatus. Kui varem juhtus, et mõni uuring võttis oodatust kauem aega, siis sai kogu raha kanda edasi järgmisse aastasse. Riigikogu Kantselei osakond tulenevalt riigieelarve seadusest seda teha ei saa, seega keskus peab hakkama järgmine aasta sedasama raha uuesti taotlema. Lisaks on küsimus personalikuludes ja paljudes muudes asjades. Ja kuna lisaks sellistele põhimõtetelisele küsimustele, kas fond likvideerida või ümber korraldada, kuidas eelarvet hallata, on lahtine ka selle osakonna sõltumatuse küsimus, siis teeb Keskerakond ettepaneku eelnõu 239 teine lugemine katkestada. Aitäh!

12:00 Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Palun Riigikogu kõnetooli Eesti Vabaerakonna fraktsiooni esindaja Krista Aru! Viis minutit või kaheksa minutit?

12:00 Krista Aru

Viis minutit. Austatud härra juhataja! Austatud rahvaesindajad! Arengufond on püüdnud teha palju tööd. Keegi meist ei ole seda eitanud, osa tööd on väga hästi välja tulnud, osa mitte nii hästi.

Küsimusele, miks see nii on läinud, mina ei oska vastata ega tahagi sellesse süüvida. Ju sellel on väga mitmeid põhjusi. Kuid ma olen väga veendunud, et mitte ühtegi organisatsiooni ega mitte ühtegi asutust ei pane kunagi tööle selle juriidiline vorm. Asutuse töö algab ikkagi püstitatud ülesannetest, tahtmisest midagi teada saada ja loomulikult inimestest. Inimesed on need, kellest lõppude lõpuks sõltub, kas asutus on hästi töötanud või halvasti töötanud.

Mina võin omaenda kogemusest öelda, et kaks aastat, kui ma töötasin Eesti Teadusagentuuris, püüdsin ma koostöös arengufondiga tegelda nutika spetsialiseerumise, kasvualdkondade ja niššide väljajoonistamisega. Seal oli kompetentsi ja seal oli tahtmist. Mida me nägime oma eesmärgina? Seda, et me suudame kahe asutusega – kaasatud olid ka haridusministeerium ning Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium – vastata suurtele küsimustele, mis peavad olema meie kasvualdkonnad, mis on meie perspektiivikad võimalused, mida kasutades Eesti saaks julgelt edasi minna. Kirjutasime, tootsime palju pabereid, mis teatud osas sarnanesid järjekordsete strateegiliste arengukavadega, tegime ilusaid plaane, aga need küsimused jäid vastamata.

Asi ei olnud selles, et inimesed arengufondist või ka ministeeriumidest ei olnud selleks suutelised. Asi oli just selles, et arengufond sellisel kujul oli oma olemuselt muutunud väga ebalevaks. Seal ei olnud enam selgust, milleks, kellele, millisel kujul seda vaja on, tal ei olnud nagu peremeest.

Täna me mõtleme siin, et küll nüüd läheb hästi – paneme sinna fondi uued inimesed, võib-olla hakkab kõik otsast peale ja väga hästi tööle. Aga ega mitu korda ühte ja sama kuube parandades kuub ikkagi päris terveks ei saa. Me peame tegema radikaalsemaid muudatusi ja üks nendest muudatustest võiks olla niisugune, mis sunniks ka Riigikogu ennast eesotsas majanduskomisjoniga paremini läbi mõtlema, mida Eesti riik ikkagi vajab. Riigikogu on Eesti kõige tähtsam organ. Ma jätan presidendi praegu kõrvale, aga institutsiooni mõttes on tähtsaim Riigikogu. Riigikogu peab saama mitte ainult mainet parandada,

Riigikogu peab saama ka kompetentsi juurde. Ja ma usun väga, et kui meil hakkab tööle see Arenguseire Keskus, siis meie endi diskussioonid, meie endi arutelud selle üle, kuhu Eesti peab liikuma, kuhu me tahame, et Eesti liiguks, milline on Eesti visioon, lõpevad siin saalis kindlasti parema, kompetentsema ja sisukama vastusega. Ärgem piirdugem ainult sellega, et katsume jälle siluda. Võtkem see julgus, et korraldame asja algusest peale ümber! Aitäh!

12:00 Esimees Eiki Nestor

Ken-Marti Vaher, palun!

12:00 Ken-Marti Vaher

Austatud juhataja! Lugupeetud Riigikogu liikmed! Lihtsalt mõned märkused siia teise lugemise juurde. Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsioon toetab kindlasti teise lugemise lõpetamist ja selle eelnõu vastuvõtmist enne jaanipäeva. Ei saa vastu vaielda väitele, et kümne aasta jooksul on Riigikogu ja majanduskomisjon juhtivkomisjonina olnud pehmelt öeldes passiivsed, ei ole täitnud neid selgeid eesmärke, mis Riigikogul on olnud arengufondi seaduse alusel. Arengufond on tegutsenud omapäi ja investeerimistegevus, mida fond on teostanud, on olnud prioriteetse tähtsusega, nii et arenguseire on kahjuks jäänud pigem sõltuma arengufondi seniste juhtide võimekusest ja ka huvist selle teemaga tegeleda. See huvi ei ole olnud kõige suurem. Teatud seirevaldkondi on välja arendatud, aga need on olnud vägagi kitsa suunitlusega.

Mida see töörühm, mille Riigikogu majanduskomisjon on moodustanud, on tahtnud teha ja ka sellesse eelnõusse vormida? Tegu on heas mõttes uue algusega, milles kindlasti peitub märkimisväärne annus idealismi. Kas uus katse kannab õisi ja vilju, sõltub minu hinnangul eelkõige nõukojast, mille liikmete arv on selgelt piiritletud. Kui on väiksem arv nõukoja liikmeid, siis on organisatsioonidel ja asutustel, kes nõukoja liikmeid nimetavad, selgem vastutus ning see viieliikmeline kogu peab oma sõnumi edasi andma uuele juhile, kellest sõltub väga suurel määral, kas Arenguseire Keskus läheb õitsema või mitte. Loomulikult ka rahaline pool on tähtis. Siit saalist ja kindlasti ka väljastpoolt on kostnud signaale, et eraldatav summa on väga suur. Sellega peab nõustuma, see summa ei ole väike. Õnnestumiseks aga peavadki finantsvahendid vastama kompetentsile ja pädevusele, mida arenguseire iseenesest nõuab. Need inimesed, kellest saavad keskuse arenguseirajad ja analüütikud, peavad olema korralikult motiveeritud. Selles mõttes saab Riigikogu küsimusele, kas me peame Arenguseire Keskusele tagama piisavad vahendid või me tegelikult arenguseiret Eesti riigis ei vaja, minu arust üsna lihtsalt vastata. Kui me vastame esimesele küsimusele jaatavalt ehk kui me tunnistame, et me vajame Arenguseire Keskust ning arenguseiret üldse, ja seda paljude institutsioonide üleselt, siis on selge, et eraldatavad summad peavad olema sellised, et kompetentsi ja pädevuse olemasolu nende taha ei jää.

Seega, lugupeetud Riigikogu liikmed, minu hinnangul on praegu välja pakutud eelnõu versioon mõistlik. Meil olid majanduskomisjonis vaidlused Arenguseire Keskuse eelarvelise iseseisvuse üle. Ma arvan, et meil on üsna ühene arusaam, et see iseseisvus peab olema tagatud. Kas seadus annab selleks piisava aluse, selgub kavade elluviimise käigus. Ma arvan, et kellelgi ei ole siin tahtmist piirata keskuse juhi ja nõukoja eneseregulatsiooni ja võimalusi eelarveraha kasutada. Kui midagi sellist peaks teatud juriidiliste nüansside tõttu ilmnema, siis me saame sügisel selle juurde tagasi tulla, et seadusandjana täpsemad olla ja kirjutada lahti Arenguseire Keskuse eelarvelise pädevuse ja sõltumatuse. See regulatsioon peaks olema ühene – kas või selleks, et keskus saaks oma tööd teha piisavalt pika perspektiiviga ja hästi läbimõelduna. Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsioon toetab teise lugemise lõpetamist ning järgmisel nädalal eelnõu kolmandat lugemist ja selle seadusena vastuvõtmist. Tänan!

12:01 Esimees Eiki Nestor

Maris Lauri, palun!

12:01 Maris Lauri

Lugupeetud istungi juhataja! Lugupeetud kolleegid! Ma ei oleks sõna võtnud, aga kolleeg Erki Savisaar esitas väga huvitava kõne. Alguses ma mõtlesin, et ohoo, nad on astunud meiega ühte paati, mis oleks väga tore olnud. Kogu töögrupi töötamise ajal ja tegelikult ka komisjoni istungite ajal nad töötasid meiega koos, aga siin saalis nad millegipärast töötavad meile vastu. Tahan praegu kommenteerida mõningaid ekslikke väiteid ja tõlgendusi, et need ei jääks kõlrama.

Esiteks, väita seda, et me peame muretsema selle pärast, et mõned vaesemad riigid on jõukamaks

muutunud – ma arvan, et see ei ole ilus. Me peaksime olema õnnelikud, et kogu maailmas vaesed riigid saavad tasapisi jõukamaks. See annab ka meile võimaluse, annab meie majandusele võimaluse. Edasi, küsimus arengufondist. Arengufond lõpptulemusena ei suutnud seire vallas teha seda, mida talt oodati. Algas oli paljulubav, kuid siis hakkasid asjad viltu minema, ühel või teisel põhjusel. Ühegi organisatsiooni töö ei ebaõnnestu ühel põhjusel. Seetõttu on väga väär väita, et kui nõukogus oleks olnud opositsiooni esindaja, siis oleks see fondi päästnud. Põhjused olid palju sügavamad ja nende lahendamine oli väga keeruline. Neid probleeme oli nii palju, et nende likvideerimine oleks võimatu. Meil on vaja alustada puhtalt lehelt. Me võime rääkida, et minevikus on asjad viltu läinud. Aga kui me oleme kogu aeg kinni minevikus, siis me ei saagi asju paremaks teha. Hakkame pihta sellest, mida me lõpuks tahame saada! Me tahame saada head seiret, me tahame saada head ettekujutust sellest, milline meie tulevik võiks välja näha, ideid selleks, mida me peaksime tegema, et asjad läheksid paremaks. Teeme selle keskuse! Teeme nii, et me kõik, ka opositsioon, osaleks selles! Jätame seekord platvormid vastandamata, nii nagu me tegime koostööd töögrupis ja ka komisjonis! Ma juhin tähelepanu, et välja arvatud üks muudatusettepanek, kiideti kõik muudatusettepanekud komisjonis heaks konsensusega.

Ja veel üks märkus: Arenguseire Keskus ei ole tavaline Riigikogu Kantselei osakond. Keskus on sama iseseisev, nagu on valimiskomisjon või valimisteenistus. Väita, et valimisteenistus, valimiskomisjon on Riigikogu Kantselei osakond, on ekslik. Aga veel kord: ma loodan, et meil on kõigil tahtmist teha asjast tõsiselt hea asi ja Eesti nimel tõesti koostööd teha. Tänan!

12:01 Esimees Eiki Nestor

Jaanus Marrandi, palun!

12:01 Jaanus Marrandi

Lugupeetud juhataja! Head kolleegid! Mul on olnud suur au siin saalis ka arengufondi asutamise poolt hääletada. Sellest on juba päris mitu aastat möödas. Ma mäletan neid võib-olla natukene naiivseid pikki kõnesid ja suuri ootusi, mis nendest kõnedest välja paistsid. Me lootsime, et arengufondist saab selline suur ja ilus ettevõtmine nagu Soome Sitra, et seal hakatakse genereerima häid uusi ideid ning n-ö inkubeeritakse ja toetatakse ettevõtlust. Ma ei ütleks, et see on sajabrotsendiliselt ebaõnnestunud – kindlasti mitte. Me teame ju tegelikkuses ka *start-up* e ja genereeritud ideid, mis on sealt välja tulnud. Need on päris head asjad olnud.

Tõsisasi on aga see, et nii nagu ikka väikeses riigis, kipuvad asjad sageli kinni jääma päris lihtsatesse probleemidesse. Üks probleem, mis ei ole lihtne, on rahapuudus, aga probleem on ka maine kaotus. Võib-olla me lõime selle avalik-õigusliku asutuse liiga suurtes ootustes. Me panime sinna etteotsa hästi suure palgaga nõukogu, aga see oli rohkem nagu selline pidulik kogu kui sisuline nõukoda, kes aidanuks ideid ellu viia.

Niisugune on minevik. Täna on tõepoolest mõistlikum edasi minna arenguseire osaga arengufondist ja teha kõike märksa tõisemalt. Me peame endale tuhka pähe raputama, sest Riigikogu majanduskomisjon ja Riigikogu tervikuna ei ole arengufondile püstitanud väga selgeid eesmärke ega ole ka nõudnud eesmärkide täitmist. Kui ei ole püstitatud, ei saa ka täitmist nõuda. See on meie enda töö puudujääk olnud.

Palun natuke lisaiega!

12:01 Esimees Eiki Nestor

Kolm minutit lisaiega.

12:01 Jaanus Marrandi

Aga täna on meil uus võimalus, uus olukord. Arenguseire kui niisugune on asi, mida me kindlasti vajame. Me vajame ideid, mis võiks meie majandust kasvatada, ideid, mis oleksid teostatavad. Need ideed ei pea olema ilmtingimata seotud ainult valitsusega, neil peaks olema laiem kandepind. Seepärast olid meil majanduskomisjonis päris pikad tulised vaidlused selle üle, kus see keskus peaks töötama. Ka mõned ettevõtlusorganisatsioonid on öelnud, et arenguseire üksus võiks tegutseda Riigikantselei juures. Aga me jõudsime majanduskomisjonis üsna üksmeelsele seisukohale, et valitsused tulevad ja lähevad, aga Riigikogu jääb. Ja ideed, mida valitsus peab ellu viima, on ikkagi lõppkokkuvõttes pärit poliitikute hulgast, ka meie seast. Ühel või teisel viisil need siia jõuavad ja nii on mõistlik, et Arenguseire

Keskus just siin Riigikogu juures hakkab tegutsema.

Tõepoolest on päris tähtis, et sellest keskusest ei saaks Riigikogu Kantselei ühte osakonda, mis meile mingeid väikeseid näpunäiteid annab või selgitab välja mingisugused maksulised erinevused ühes või teises riigis. Selle jaoks on meil juba olemas inimesed, kes asjatundlikult oma tööd teevad. See keskendumine peaks olema teistsugune ja rahaline jõud selle tegemiseks peaks olema teistsugune. Selles me olime üsna üksmeelsed. Aga tegelikult me nn 10 000-eurose täpsusega vaidlesime vist alles eile majanduskomisjonis tulevase Arenguseire Keskuse eelarve üle. Samas olime ka härrastega Keskerakonnast suhteliselt ühel meelel. Täna nad väljendasid siin natukene teistsugust mõtet, aga nendes ideedes, mis Erki Savisaar siin ilusasti välja tõi, me olime nendega suhteliselt ühel meelel. Tõepoolest, väga palju on vaja ära teha. Seesama Arenguseire Keskus võiks need ideed ilusasti välja käia ja me võiksime need ellu viia.

Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsioon päris kindlasti ei toeta eelnõu menetluse katkestamist. Meil oleks hea meel, kui kõik Riigikogu fraktsioonid mõtleksid arengu peale ja oleksid valmis arenguseires aktiivselt kaasa lööma. Ja meil ei ole vaja seirata kuskile selja taha, vaid ikka ettepoole, et elu läheks paremaks, et ka need ideed, mis Erki Savisaar üles luges, saaksid ellu viidud. Kui me seda Arenguseire Keskust ei tee, siis alternatiiv on, et arengufondi lihtsalt olema ei saa – puhtalt sellise iseseisvalt jätkava asutusena seirekeskus ei kanna lihtsalt välja. Ta peab igal juhul kuskil mingisuguse katuse all olema ja Riigikogu katus, nagu ma siin olen püüdnud tõestada, sobib selleks kõige paremini. Täna tähelepanu eest!

12:01 Esimees Eiki Nestor

Sulgen läbirääkimised. Eelnõu 239 kohta on esitatud 15 muudatusettepanekut. Need on kõik majanduskomisjonilt ja loomulikult arvestatud. Aga sellegipoolest peame nad läbi vaatama: 1., 2., 3., 4., 5., 6., 7., 8., 9., 10., 11., 12., 13., 14. ja 15. muudatusettepanek. Aitäh!

Komisjoni ettepanek on eelnõu 239 teine lugemine lõpetada. Keskerakonna fraktsioon on teinud ettepaneku eelnõu 239 teine lugemine katkestada. Seda ettepanekut me hääletame.

Austatud Riigikogu, panen hääletusele Eesti Keskerakonna fraktsiooni ettepaneku arenguseire seaduse eelnõu 239 teine lugemine katkestada. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Ettepaneku poolt on 18 Riigikogu liiget, vastu 51, erapooletuid 1. Ettepanek ei leidnud toetust. Eelnõu 239 teine lugemine on lõppenud.

---

4. 11:45 Sotsiaalmaksuseaduse täiendamise seaduse eelnõu (214 SE) esimene lugemine

12:00 Esimees Eiki Nestor

Alustame Eesti Vabaerakonna fraktsiooni algatatud sotsiaalmaksuseaduse täiendamise seaduse eelnõu 214 esimest lugemist. Algatajate nimel ettekandja on Andres Ammas. Palun!

12:00 Andres Ammas

Lugupeetav eesistuja! Lugupeetavad Riigikogu liikmed! Mul on hea meel, et selle töönädala viimastes päevakorrapunktides saame mõtteid vahetada sotsiaalmaksu üle kahel eri moel, kahes järjestikuses päevakorrapunktis. Kõigepealt räägime võimalikust sotsiaalmaksu ülempiirist ehk laest ja siis miinimumist. Kõnealuse eelnõu mõte on lihtne: soodustada kõrgepalgaliste spetsialistide Eestisse toomist ja nende siia jäämist ning uute kõrgepalgaliste töökohtade loomist. On selge, et nii muutuks Eesti majandus targemaks ja tootlikumaks. Ma arvan, et selle eesmärgi osas on kõik siin saalis viibijad täiesti ühte meelt. Küsimus on, kuidas seda teha.

Idee kehtestada sotsiaalmaksule ülempiir ehk lagi, millest ülespoole jäävat palgatulu sotsiaalmaksuga ei maksustata, ei ole uus – kaugeltki mitte. Vabaerakond ei pretendeerigi selle idee autorsusele. Seda ideed on minu mäletamist mööda aegade jooksul propageerinud Isamaaliidu ja IRL-i poliitikud. Seda ideed on toetanud Reformierakonna poliitikud. Ma mäletan, et seda ideed on ka toetanud vähemalt mõned Keskerakonna poliitikud. Minu mälus ei ole sotsiaaldemokraatide seisukohti ja EKRE seisukohti, võib-olla nende erakondade esindajad saavad neid ise hiljem tutvustada. Seda lähenemist on aegade jooksul enesestmõistetavalt toetanud peaaegu kõik

ettevõtlusorganisatsioonid, näiteks Eesti Tööandjate Keskliit. Härra Luman näiteks on pakkunud sobivaks piiriks presidendi ametipalga suurust summat. Sotsiaalmaksu ülempiiri ideed on toetanud Teenusmajanduse Koda, kes on pakkunud, et lagi võiks olla kolme Eesti keskmise palga suurune summa. Eelnõu algatajad pakuvad välja vahepealse summa: meie arvates võiks see lagi kõrguda tasemel 4,5-kordne keskmine mediaanpalk. Et oleks lihtsam aru saada, ütlen, et praegu oleks see summa peaaegu 3500 eurot. Me oleme välja pakkunud, et arvestataks kolme eelmise kvartali keskmist mediaanpalka. Ütlen kohe ette, et Vabariigi Valitsuse kommentaarid meie eelnõu kohta on seda lähenemist kritiseeritud ja soovitatud arvestada nelja kvartali ehk aasta keskmist. Eelnõu algatajatel ei ole selle vastu vähimatki, kui selline lahendus on parem. Tugineda, pakume, võiks seejuures Maksu- ja Tolliameti koostatud statistikale. Miks ma rõhutan Maksu- ja Tolliameti? Eestis on palgaandmete kohta erinevaid statistilisi andmeid. Me oleme välja pakkunud, et määra võiks kehtestada igal aastal Vabariigi Valitsus oma määrusega. On oluline, et see määr oleks seotud ametliku statistikaga, sest see võimaldaks välistada igasugused poliitilisest hetkeseisust või mingitest läbimõtlematutest motiividest kantud otsused selles vallas.

Ja nagu te kuulsite, me pakume välja, et võiks arvestada just nimelt mediaanpalka, mitte keskmist palka. Meie arvates keskmine palk kajastab Eesti majanduse ja Eesti palgasaajate majanduslikku seisukorda pisut moonutatult: käärid kõrgema ja madalama palga saajate vahel suurenevad pidevalt. Me arvame, et mediaanpalk – see on Eesti keskmise palgasaaja palk, mida ei tohi segamini ajada Eesti keskmise palgaga – illustreerib palgasaajate põhimassi majanduslikke võimalusi ja nende võimaluste muutusi täpsemalt.

Kui kõrgel sotsiaalmaksu lagi peaks olema, selles suhtes on eelnõu algatajad paindlikud ja loodavad head debatti. Et sünniks tark otsus, peab see tasakaalustatult arvestama tööandjate, töövõtjate ja riigi huvisid – nii saab majandus kõige rohkem kasu. Kui tänase ja edaspidise diskussiooni käigus leitakse ühiselt, et arvestuse aluseks võiks olla mõni muu majandusnäitaja või et see lagi peaks olema kõrgemal või madalamal, siis ei ole eelnõu algatajatel midagi selle vastu, kui lõpptulemus on pisut teistsugune kui meie väljapakutu. Ma rõhutan, et põhiküsimus on siiski see, kas me oleme selleks diskussiooniks täna üldse valmis, kas me oleme valmis sotsiaalmaksu ülempiiri kehtestama ja ma julgeksin siit ka kaugemale minna: kas me üldse oleme valmis mõneks radikaalseks otsuseks maksunduses ning kas me julgeme teatud mõttes ka riskida.

Asjaomased rahvusvahelised kogemused on üsna mitmekesised. Osal riikidel see lagi kehtib, osal ei kehti. Arvutuslikud tagamaad on riikides väga erinevad, sotsiaalkindlustussüsteemid on väga erinevad, ka ühiskondade valupunktid ja pikemad maksupoliitilised eesmärgid on erinevad. Nii et sellele küsimusele saabki läheneda ikka ainult Eesti vaatevinklist. Meil on siin vaja tippspetsialistidele soodsat maksukeskkonda, et riikidevahelises talentide pärast käivas võistluses konkurentsisis püsida, et kõrge palgaga töökohti Eestisse tuua ja need siia jätta.

See eelnõu annaks vastuvõtmise korral ettevõtetele ja investoritele selge signaali, et Eesti ei ole harimatu ja odava tööjõu maa, vaid on muutumas riigiks, kus hinnatakse edasiviivat ja tarka majandustegevust.

Jah, me tunnustame, et eelnõu otsene mõju riigieelarvele on loomulikult negatiivne, sest sotsiaalmaksu laekumine väheneb. Kui kehtestada see lagi eelnõus pakutud tasemel, siis Rahandusministeeriumi arvutuste kohaselt on see kaotus 87,1 miljonit eurot. Aga kui tänu soodsale maksukeskkonnale ei koli töökohad välismaale, vaid kõrge palgaga kohti tuleb siia juurde, siis hakkab varsti maksutulu suurenema, lisatulu laekub ka tarbimismaksude näol. Eelnõu pikaajaline mõju on kahtlemata positiivne. Kui kiiresti see mõju avaldub ja kui suur see täpselt on, seda on keeruline arvutada, see sõltub väga paljudest teguritest. Aga Justiitsministeeriumi kokku kutsutud konkurentsivõime juhtgrupi raporti kohaselt aitaks sotsiaalmaksu lagi hinnanguliselt luua igale kümnele keskmisest kõrgema palgaga töökohale lisaks üheteistkümnele sellisele töökohale.

Seda eelnõu on arvustatud ja väidetud, et see mingis mõttes riivab ühiskonna sotsiaalset õiglustunnet. Aga meie arvates panustavad kõrgepalgalised inimesed solidaarsesse sotsiaalsüsteemi nagunii kordades rohkem kui riigi keskmise palga saajad. Kas see solidaarsus peab siis olema lõputu? Me ei ole selles päris kindlad. Kindel on aga see, et eelnõul on positiivne demograafiline mõju: kõrgepalgalisele üksikisikust töövõtjale soodus maksukeskkond on motivaatoriks, et selline kvalifitseeritud töötajad liiguks Eestisse ega sooviks siit lahkuda. Meiesugusele vananevale ja vaikselt kahanevale ühiskonnale on ju eluliselt vajalik, et nii majanduskeskkond kui ka maksukeskkond neid suure tootlikkusega tarku töökohti toetaks.

Me mööname ka, et sotsiaalmaksu lagi pole mingi võluvits, mis lahendaks kõik Eesti ees seisvad probleemid. Investoreid huvitab ka muu: kas Eestis on neile vajalikku tööjõudu, milline on üldine majanduskliima ja paljud muud tegurid. Me teame, et Eesti ei ole praegu investorite silmis atraktiivne ja midagi tuleb ette võtta. Võib-olla tuleb ka pisut riskida. Eelnõu algatajate arvates vajab Eesti maksukeskkond just sotsiaalmaksu osas stimuleerimist, ergutamist. Me tõesti arvame, et maksudebatt ei pea toimuma ainult kord nelja aasta tagant, enne valimisi, nii et siis sünnib koalitsioonilepe ja kokkuleppeliselt lõpetatakse kohe mõtlemine sel teemal. Nii ei tohiks olla. Me peame koos nuputama, kuidas Eesti elu edasi viia. Edasi viib seda targem majandus. Eelnõu algatajad on ühe meetme välja pakkunud, kui selle kõrvale tekib teisi innovaatilisi, uusi, julgeid lähenemisi, siis oleme meie ainult rõõmsad. Aitäh!

12:00 Esimees Eiki Nestor

Kas ettekandjale on küsimusi? Ei ole. Aitäh, Andres Ammas! Rahanduskomisjonipoolne ettekandja on rahanduskomisjoni esimees Remo Holsmer. Palun!

12:00 Remo Holsmer

Lugupeetud istungi juhataja! Head kolleegid! Kõigepealt ma klaarin ära härra Ammas väite, et Eesti ei ole investeerijate silmis atraktiivne maa. Üks Soome metsafirma otsustas investeerida Eestisse 50 miljonit eurot – eile tuli selline uudis. 50 miljonit on päris korralik investeering. Ma usun, et maksukeskkond oli üks põhjus, miks siia investeeriti. Ju nähti siin võimalust äri ajada. Väita seda, et Eesti on atraktiivsuse osas kuidagi mahajäänud, ei ole minu arvates päris õige.

Nüüd eelnõu juurde. Vabaerakonna fraktsioon algatas sotsiaalmaksuseaduse täiendamise seaduse eelnõu tänavu 11. aprillil ja me arutasime seda oma komisjoni istungil 31. mail. Istungil tutvustas eelnõu Andres Ammas, nii nagu täna siin saalis kõigile teile. Eelnõu põhieesmärki kehtestada sotsiaalmaksu lagi 4,5-kordse mediaanpalga summa näol on juba tutvustatud. Uute kõrgepalgaliste töökohtade teket Eestis kui eesmärki rahanduskomisjon kindlasti ei vaidlustanud. Küsimus on viisis või meetodis, kuidas kõige täpsemini selleni jõuda. Vabariigi Valitsus otsustas 18. mai istungil eelnõu mitte toetada. Üks põhjus, millele ma just viitasin, on sihitatus. Praegu näeb eelnõu ette solidaarselt kõigile regressiivse maksumuudatuse. Kui teenitakse rohkem kui 4,5-kordne mediaanpalk, siis ülejäänud osalt sotsiaalmaksu enam maksuma ei peaks. Üks argument, miks valitsus seda ei toetanud, ongi see sihitatus. Sisuliselt toetatakse näiteks ettevõtete juhte, kes tingimata seda ei vaja. Läti näide, kus kehtestati samasugune sotsiaalmaksu lagi, tegelikult väga hea näide ei ole. Nad on selle otsuse tagasi pööranud, küll mõõndusega, et lagi jäi kehtima, aga kehtestati täiendav maks teatud tasemest kõrgema palga korral.

Mõju riigieelarvele härra Ammas siin enne valgustas. Valitsus tõi välja, et esimesel aastal jääb eelarvesse laekumata algatajate hinnangul 63 miljonit, valitsuse hinnangul on mõju eelarvele natuke alla 90 miljoni. Katteallikat sellele välja pakutud ei olnud, kui mitte arvestada algataja seletuskirjas olevat väidet, et kaugemas perspektiivis ilmselt maksulaekumised kas siis taastuvad või kasvavad. Sügavamalt analüüsi või argumenteeritust valitsus ei näinud ja ega algataja seda ka rahanduskomisjonis meile ei esitanud. Õigustehnilise vaidluse kohta, kas see lagi tuleks kehtestada seaduse või valitsuse määruse tasandil, viitas valitsus, et kui üldse seda teha, siis see peaks olema seaduse tasandil, mitte Vabariigi Valitsuse määrusega, nii nagu algataja on välja pakkunud.

Komisjonis arutati Läti näidet, mida ma põgusalt puudutasin. Selle eelnõu eesmärk on, et kõrgepalgalisi töökohti tekiks rohkem juurde, ja nagu Ammas ütles, tuleks soodustada, et väljastpoolt tuleks Eestisse selliseid inimesi, on nad siis IT-spetsialistid, keskastme või tippjuhid. Läti näide seda kuidagi ei toeta, nende statistika kohaselt tegelikult kõrgepalgaliste töökohtade arv vähenes 2%.

Kui alguse juurde tagasi tulla, siis eesmärki soodustada kõrgepalgaliste töökohtade tekkimist Eestis rahanduskomisjon ja kindlasti ka valitsus ei vaidlusta. Küsimus on, kuidas seda kõige targemal ja mõistlikumal viisil saavutada. Tulenevalt nendest debattidest komisjonis otsustas rahanduskomisjon teha ettepaneku eelnõu tagasi lükata. Selle poolt oli kuus komisjoni liiget ja vastu neli. Täna tähelepanu eest!

13:01 Esimees Eiki Nestor

Küsimused ettekandjale. Andres Herkel, palun!

13:01 Andres Herkel

Aitäh, härra esimees! Austatud ettekandja! Me viitame oma seletuskirjas 2008. aastal Riigikogu Kantselei õigus- ja analüüsiosakonnas koostatud ülevaatele sotsiaalmaksude ülempiiri kohta. See puudutab Euroopa Liidu riike. Selgub, et lage kohaldati sellel ajal 20 Euroopa Liidu riigis, ja ilmselt ei ole see oluliselt muutunud. Tegu on meetmega kõrgepalgaliste töökohtade hoidmiseks. Tõsi, määrad on erinevad ja on ka mitmesuguseid erandeid. Mil määral on komisjon selle analüüsiga tegelenud või kuidas te ikkagi otsite neid paremaid lahendusi, kui te kõrgepalgaliste töökohtade loomist iseenesest ei vaidlusta?

13:01 Remo Holsmer

Aitäh! Jaa, see Riigikogu Kantselei osakonna tehtud analüüs on minul ka olemas ja oli ka teistel komisjoni liikmetel. Kui me vaatame neid otsuseid, mida valitsus teeb, siis järgmisel aastal langeb sotsiaalmaks kõigil, olenemata sellest, kas inimene saab palka 500 eurot või 5000 eurot. See on ilmne maksukoormuse vähendamine, tööjõukulude vähendamine. Nõus, et võiks edasi liikuda pikemate sammudega ja tegelikult võiks sotsiaalmaksu vähendada mitte 1% võrra, vaid võib-olla 5% võrra, et see paremat mõju annaks. Aga nii nagu tulumaks on langenud 26%-lt 20% peale vist kokku kaheksa või üheksa aastaga, peame siingi ikkagi vaatama eelarve võimalusi, katteallikat sellele meetmele. 1% sotsiaalmaksu langetamist tähendab eelarvele ca 90 miljonit eurot vähem. Me peame arvestama sellega, et meil on koalitsioonivalitsus, kus kolmel osapoolel on kõigil omad huvid, omad valijatele antud lubadused, mille täitmisel tuleb eelarvesse mahtuda. Kindlasti ma toetan seda, et ka tulevikus sotsiaalmaks langeks. See aitab ettevõtjatel töökohti luua. Ja ma ei vaidlusta ka seda eesmärki, mis teie eelnõus kirjas on.

13:01 Esimees Eiki Nestor

Krista Aru, palun!

13:01 Krista Aru

Aitäh, härra esimees! Austatud ettekandja! Keegi ei vaidlusta eesmärki, ka komisjon ei vaidlusta. Aga kuidas siis tagada, et Eestis kõrgepalgalisi töökohti rohkem tekiks? Te ilmselt komisjonis arutasite mingeid alternatiivseid innovatiivseid variante. Härra Ammas ütles, et me ei ole selles esitatud ettepanekus jäigalt kinni, lihtsalt Eestil on vaja kiirustada. Kas komisjon arutas mingeid alternatiivseid võimalusi?

13:01 Remo Holsmer

Mingit konkreetset ettepanekut rahanduskomisjoni liikmed ei teinud. Me arutasime, nagu ma juba ütlesin, neid teemasid, neid argumente, mida esitas valitsus, ja argumente, mida esitasid komisjoni liikmed kohapeal. Selles mõttes on üks lahti ja teretulnud on kõik ettepanekud, kuidas Eestis võiks kõrgepalgalisi töökohti rohkem tekkida. Aga selle eelnõu kohta langetas komisjon otsuse, et teeb suurele saalile ettepaneku see esimesel lugemisel tagasi lükata.

13:02 Esimees Eiki Nestor

Juhan Parts, palun!

13:02 Juhan Parts

Aitäh! Lugupeetud ettekandja! Mina saan aru niimoodi, et valitsus ei toetanud seda eelnõu põhjusel, et ei saavutatud poliitilist kokkulepet. See viib algul raha eelarvest välja, ei ole katteallikaid jms. See idee on tegelikult Eestis levinud ja seda on arutatud aastaid. Nüüd me lükkame selle tagasi, kuna koalitsioonile kindlasti ei meeldi Vabaerakond, kes eelnõu esitas, ja meil ei ole poliitilist kokkulepet. Minu küsimus on selline: kas rahanduskomisjon arutas seda, et muudatuse võiks rakendada pilootprojektina? Ega me keegi ei tea, kas see toob meile rohkem kõrgepalgalisi töökohti. Mujal maailmas kasutatakse sellist n-ö piloteerimise võimalust, näiteks nii, et teeme kolmeks aastaks, vaatame, milline mõju on, kas hakkab rohkem tulu tulema. Ja kui mõju ei ole, siis seadusmuudatus iseenesest kaotab kehtivuse. Kas seda varianti rahanduskomisjon arutas? Kui me midagi ei tee, siis jääme seda teemat arutama nagu kanad takus veel aastaid, selle asemel et võimalikud lahendused ära proovida.

13:02 Remo Holsmer

Aitäh! Kõigepealt, kindlasti ei olnud rahanduskomisjoni liikmete jaoks mittetoetamise argument see, et meile ei meeldi Vabaerakond. Selle väite ma lükkan kohe üheselt ümber – see väide ei ole kindlasti korrektne. Algataja ei ole kindlasti probleem. Pilootprojekti ettepanekut aga tuleks kaaluda. Kui te teete ettepaneku kolmeks aastaks selline piloteerimine seadustada, siis see võimalus teil ju on. Isamaa ja Res Publica Liidu esindaja rahanduskomisjonis on härra Sibul, andke see mõte täpsemini edasi, sõnastage see ja siis me kindlasti tõsiselt arutame seda.

13:02 Esimees Eiki Nestor

Monika Haukanõmm, palun!

13:02 Monika Haukanõmm

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud ettekandja! Me saime teie viimasest vastusest küll aru nii, et kui ettepaneku oleks teinud keegi teine, näiteks IRL, siis oleks asjal teine jume olnud. Aga see selleks. Te ütlesite korduvalt, et keegi ei ole selle vastu, et tuleb leida võimalusi kõrgepalgaliste töökohtade loomise soodustamiseks. Riigikogu on teatavasti kummitempel ja kogu õigusloome monopol on Vabariigi Valitsuse käes. Te ütlesite ka seda, et komisjon ei arutanud ega pakkunud alternatiivseid meetmeid, mida võiks selle eesmärgi saavutamiseks teha. Kas teie teada Vabariigi Valitsus tegeleb selle teemaga ja pakub millalgi välja ka midagi muud peale sotsiaalmaksu langetamise? Tõesti, 1% vähem sotsiaalmaksu tähendab eelarvele 91 miljonit eurot vähem. Kui te pakkusite välja viis miljonit, siis järelikult 450 miljonit meil on olemas küll.

13:02 Remo Holsmer

Aitäh! Ma nüüd täpselt ei tabanud, mis viis miljonit ma välja pakkusin, omast arust ma pakkusin lihtsalt seda välja, et sotsiaalmaks võiks langeda, kuid ei ole võimalik kohe seda vähendada 5% võrra. Seda võiks teha aastate jooksul. See oli idee. Ma ei tea, meil ei ole mõtet Riigikogu saalis seda kummitempli juttu rääkida. Kui me iseendale sisendame, et me oleme kummitemplid, siis tegelikult me alavääristame oma tööd. Ma ei ole nõus, et me kummitemplid oleme, ja ma usun, et ka Riigikogu esimees nõustub sellega. Tema on minu teada veendunud parlamentaarse demokraatia toetaja.

13:02 Esimees Eiki Nestor

Täielikult!

13:02 Remo Holsmer

Nüüd ettepanekutest. Nagu ma ütlesin, ukсед ja aknad on alternatiivseteks ettepanekuteks lahti. Üks võimalik alternatiiv on väljast sissetulnud tööjõud sotsiaalmaksust vabastada ehk siis nende inimeste pealt, kes palgatakse Eestis tööle, sotsiaalmaksu ei maksta, kuna nad ei kasuta ka meie pensionisüsteemi hüvesid. Samas peaks neil olema ravikindlustus: kui nad siia tulevad, et olgu neile tagatud kõik haigekassa teenused. See on minu arust alternatiiv, mis on väga selgelt suunatud nendele inimestele, kes palgatakse Eestisse näiteks kolmeks aastaks, viieks aastaks, seitsmeks aastaks. See konkreetselt soodustaks nende inimeste palga tõstmist. Sotsiaalmaksu nad ei maksa, pensionikindlustust ei kasuta, aga neil oleks kohustuslik ravikindlustus. Ma arvan, et seda mõtet võiksid kõik fraktsioonid ja valitsus edasi arendada, see oleks märksa sihitatum maksusoodustus. Jutt käib tegelikult ju maksusoodustusest kellegi teise arvel. Aga selle idee üle me võiksimme edasi mõtiskleda, kui alternatiive arutame.

13:02 Esimees Eiki Nestor

Andres Herkel, palun!

13:02 Andres Herkel

Aitäh, härra esimees! Austatud ettekandja! Eelnevast ma järeldan, et Juhan Partsile meeldib Vabaerakond oluliselt rohkem kui teile. Vastasel juhul te arendaksite seda ideed selle eelnõu kontekstis, millest me räägime. Ma tahan küsida teie põhjenduse kohta, et kuigi te eelnõu eesmärki toetate, te lükkate selle tagasi sellepärast, et valitsuskoalitsiooni liikmetel on erinevad huvid ja kõigi lubaduste

täitmisel on raske eelarvesse mahtuda. Ma küsin teie kui rahanduskomisjoni esimehe käest: mis on need erinevad huvid, mille silmas pidamisel on raske eelarvesse mahtuda? Me siis ka teame sügisel.

13:02 Remo Holsmer

Aitäh! Valitsuse poliitilised prioriteedid on kirja pandud ja kajastuvad ka vastuvõetud seadustes. Neid on arvestatud riigi eelarvestrateegias, mis on teatavasti riigi nelja aasta rahaplaan, ja küllap te teate ka ise erakonna esimehena IRL-i, Reformierakonna, Keskerakonna ja Vabaerakonna eelistusi kindlasti päris hästi. Nelja aasta rahaplaan on paigas, 91 miljonit sinna vahele suruda on päris keeruline ülesanne, kui eelarvesse nii palju vähem laekuks. See ei olnud aga tegelikult põhiargument. Ma lihtsalt tõin selle näite, et me ei saa katteallika osas otsust langetada, kui katteallikas on tegelikult välja pakkumata. Kui 91 miljonit läheb eelarvest välja, siis sellest ei piisa, kui lihtsalt kirjutada seletuskirjas, et aastate jooksul maksulaekumised taastuvad või isegi suurenevad – säärane analüüs ei ole tõsiselt võetav. See oli ka üks valitsuse argument, miks nad ei toetanud eelnõu ja miks kuus rahanduskomisjoni liiget ei toetanud teie tehtud ettepanekut.

13:02 Esimees Eiki Nestor

Juhan Parts, palun!

13:02 Juhan Parts

Aitäh! Igaks juhuks ma deklareerin, et mulle väga meeldib Vabaerakond. Teisiti ei saagi see olla, sest enamik inimesi seal on ju minu endised erakonnakaaslased ja kindlasti tulevikus me oleme jälle ühes erakonnas. Aga ma tulen eelnõu juurde tagasi. See idee, mis te praegu välja pakkusite, iseenesest on huvitav, aga selle elluviimise korral me loome halvema konkurentsituatsiooni enda residentidele. Meie huvi on ikkagi kallimad töökohad Eestis, ükskõik, kes neil töötavad. Ma tulen selle pilootprojekti juurde tagasi. Ma saan aru nii, et põhimõtteliselt võiks see piloodivariant kõne alla tulla. Teie esindate siin Reformierakonda ja mina võin rääkida IRL-i nimel ning ma viitangi, et meil on olemas ka üks ühine sellealane kogemus. Nimelt, majanduskriisi ajal oli mul idee teha *tax free* ehk siis käibemaksu osas erisusi. Reformierakond väitis vastu, et see ei ole võimalik, see viib raha välja. Tegelikuses me nägime, et kolme aasta jooksul tõi see raha rohkem sisse ja see ...

13:02 Esimees Eiki Nestor

Juhan Parts, palun küsimus!

13:02 Juhan Parts

Ja minu küsimus ongi see: kas ma saan õigesti aru, et Reformierakond põhimõtteliselt seda pilootprojekti ideed toetab?

13:02 Remo Holsmer

Aitäh küsimuse eest! Vabaerakond ja IRL on nüüd ka ära leppinud, eks ole. See on ka ära klaaritud, nagu te ütlesite. Ma kommenteerin ka seda Vabaerakonna väidet, et ma eelistan justkui IRL-i ja härra Sibulat. Ma ütlesin, et kui on ettepanek, tulge rahanduskomisjoni, kas härra Sibul või härra Ammas, arutame! Me ei tee vahet, kas ettepanek tuleb Vabaerakonnast või IRL-ist. Meil sellist poliitikat komisjonis ei ole. Piloodi kohta on vastus tegelikult sama. IRL-i fraktsioon võib piloodi idee läbi töötada ja siis võiks seda rahanduskomisjonis arutada. Andke härra Sibula kätte või esitage ettepanek koos. Me oleme alati aruteludeks avatud.

13:02 Esimees Eiki Nestor

Jaanus Marrandi, palun!

13:02 Jaanus Marrandi

Täna! Ma ei oleks küsima hakanud, kui hea kolleeg Juhan Parts koalitsioonierakonnast ei oleks oma küsimusi esitanud. See viis mind mõttele ka küsida. Ma olen üldiselt nõus Juhan Partsiiga, kellele Vabaerakond meeldib. Mulle ka meeldib Vabaerakond ja veelgi enam, mulle meeldib ka see idee, mille Vabaerakond on välja käinud. Aga küsida tahan hoopis niisugust asja. Kas te komisjonis ei arutanud, et

üks põhjus, miks seda nn pilooti ja kogu seda ideed rakendada ei saa, on rahva seas Juhani munade eelnõuks kutsutav eelnõu? Lihtsalt raha ei ole ja midagi teha ei saa.

13:02 Remo Holsmer

Aitäh! Formaalselt väljendudes võib öelda, et see küsimus väljub teema raamidest. Selle eelnõu, millele te viitate, kus kõlasid sõnad "Juhan" ja "munad", on minu teada juba Riigikogu seadustanud. See seadus peaks rakenduma uuest aastast. Seda debatti me pidasime vist eelmisel nädalal ka. Tegu on seadusega, mille puhul nii maksuamet kui ka inimesed väga ootavad, et see saaks hästi rakendatud, et kuski mingeid väärkasutusi ei esineks. Kui me siin jälle räägime seaduse eesmärgist, siis ka tolle seaduse eesmärk on aidata madalapalgalistel inimestel paremini elus hakkama saada ja neid toetada. Loodame, et see kõik ilusti rakendub.

13:02 Esimees Eiki Nestor

Külliki Kübarsepp, palun!

13:02 Külliki Kübarsepp

Aitäh, hea esimees! Hea rahanduskomisjoni esimees! Milline on rahanduskomisjoni analüüs majanduspoliitiliste suundade jäikuse ja paindlikkuse kohta? Meie majandusruum kogu aeg muutub juba julgeolekutingimuste muutumise tõttu. Eesti on väikeriik ja tal on võimalik mitmesuguseid muudatusi märksa paindlikumalt katsetada kui näiteks Saksamaal või mõnel teisel suurel riigil. Mis takistab koalitsioonil aeg-ajalt üle vaadata, kas või korra aastas analüüsida, mis võiksid olla meie majandus- ja rahanduspoliitilised väljakutsed? Kas see ongi peamine takistus, et koalitsioon on jäik struktuur, mis on neljaks aastaks leppe külge aheldatud? Miks me ei saa innovaatseliselt, kaasaegselt mitmesugustele küsimustele läheneda? Seda ju opositsioon mingil määral püüab teha. Miks on koalitsiooni põhimõtted vastupidised?

13:02 Remo Holsmer

Aitäh! Ei, valitsus ei ole kindlasti mingi jäik monstrum või kuidas te ütlesitegi, jäik süsteem. Nii maksupoliitikat kui ka majanduskeskkonda üldse monitooritakse, analüüsitakse ju iga päev. Võtke kas või need initsiatiivid, mis on majandusministeeriumis käivitatud bürokraatia vähendamiseks. Ettevõtjatega käib debatt ja on tehtud sadu ettepanekuid, et meie majanduskeskkonda, meie ettevõtluskliimat paremaks muuta. Küsimus on ka rakendamises – mingid otsused selleks, et Eestis bürokraatiat vähendada, tehakse valitsuse tasandil, mingid otsused Riigikogu tasandil. Küllap need ettepanekud lõpuks ka meie laudadele jõuavad. See kriitika, et majandusruumi ei analüüsita, ei ole õigustatud. Vastupidi, tegelikult analüüsitakse ja ma julgen kinnitada, tehakse ka tööd, et kogu ettevõtluskliima Eestis paremaks muuta.

13:02 Esimees Eiki Nestor

Andres Ammas, palun!

13:02 Andres Ammas

Lugupeetav eesistuja! Lugupeetav kolleeg! On tõesti hea meel, et siin saalis puhkes diskussioon, mis ületab tavapärased opositsiooni ja koalitsiooni piirid. Mul on praktiline küsimus. Mulle näib, et hakkab kujunema üksmeel, et mingi pilootprojekti käivitamine oleks päris otstarbekas. Kumb lahendusviis on praktilisem: kas siin tuimalt täna hääletada see seaduseelnõu menetlusest välja ja tulla uue samasugusega jälle Riigikogu ette, kõigepealt muidugi komisjoni ette, või jätta eelnõu menetlusse ja temaga edasi tegelda, kas või arendades seda pilootprojekti esitamiseni või milleni iganes? Kumb lähenemisviis on arukam, mõistlikum, praktilisem?

13:02 Remo Holsmer

Aitäh! See vastus on kõigi lugupeetud rahvasaadikute peas, kui nad mingi aja pärast hakkavad nupule vajutama. Rahanduskomisjon on teinud häälega 6 : 4 ettepaneku see esimesel lugemisel tagasi lükata. Mida teeb suur saal, ma ei oska ette näha.

13:02 Esimees Eiki Nestor

Tarmo Tamm, palun!

13:02 Tarmo Tamm

Aitäh, juhataja! Hea komisjoni esimees! Rahustamaks Juhan Partsi, ütlen, et koalitsioonipartnerid peavad ngunii suvel kokku saama ja maksuasjad üle vaatama. See ei ole ju normaalne, et ümbrikupalkade osakaalu tõttu on kogunenud juba 157 miljonit eurot miinust. Ja see, mida te olete plaaninud teenida kütuse- ja alkoholiaktsiisiga, jääb unelmaks. Suvel peate niikuinii kokku tulema ja maksuasjad üle vaatama, sest praegu tundub, et riigieelarve ei täitu ja te oma ülesandeid ei täida. Võib-olla arutate ka sotsiaalmaksu, sest seda peab ju tunnistama, et tööjõumaksud on meil kõrged. Võib-olla suvel saate, koalitsioonipartnerid, kokku. Ei pea siin saalis seda debatti pidama.

13:02 Remo Holsmer

See vist oli punktiga kommentaar. Minu meelest ei olnud ühegi lause taga küsimärki. Aitäh arvamusalalduse eest!

13:02 Esimees Eiki Nestor

Rohkem ettekandjale küsimusi ei ole. Aitäh! Avan läbirääkimised. Andres Herkel Vabaerakonna fraktsiooni nimel, palun!

13:02 Andres Herkel

Härra esimees! Austatud rahvaesindajad! Ma mõne sõnaga markeerin, et tegelikult tuleks seda eelnõu vaadata sünkroonis ühe teise eelnõuga, mille me esitasime mõni aeg tagasi. See puudutas tulumaksuseaduse muutmist, täpsemalt tulumaksuvaba miinimumi tõstmist, mille me oleksime tasakaalustanud üksikisiku tulumaksu määra tõstmisega. Saal lükkas selle kahjuks tagasi. Ilmselt vajadust tõsta üksikisiku tulumaksu määra, et leevendada madalapalgaliste inimeste probleemi – selle probleemi olemasolu ei vaidlusta siin saalis ju mitte keegi –, tunnistavad paljud. Maksumäära mõningane tõus võiks abiks olla. Teiselt poolt tuleks aga astuda samme, et ettevõtjatele vastu tulla. Mis võiks olla veel atraktiivsem kui see, et me hoogustame kõrgepalgaliste töökohtade loomist ja teeme selle sotsiaalmaksu lae lõpuks teoks.

Kahjuks on rahanduskomisjon langetanud tagasilükkamise otsuse. See on järjekordne näide sellest, et ei soovita eriti seda diskussiooni pidada. Andres Ammas kinnitas selge sõnaga, et me oleme paindlikud. Me oleme kindlasti avatud igasugusteks analüüsideks teemal, et see lagi, mille me oleme välja pakkunud, ei ole päris õige. Valitsuse võimuses on kindlasti teha täiendavaid analüüse ja otsida natukene teistsugust lahendust. Me tahame kindlaks jääda ainult ühele põhimõttele: see on, et adekvaatsem on seda piiri arutada, lähtudes mediaanpalgast, mitte keskmisest palgast, aga kui kõrge see lagi võiks olla, on arutamise teema.

Teine küsimus on see, et kindlasti sotsiaalmaksu lage ja muid sääraseid meetmeid saab kehtestada ka teisiti. Me osutasime ülevaatele, mis ütleb, et enamikus Euroopa Liidu riikides mingi selline regulatsioon tööjõuturu reguleerimiseks on olemas, on siis tegu ühesuguse või teistsuguse ülempiiriga või teatud maksuerisustega. See kindlasti on juba sügavama analüüsi teema. Kindlasti on meil võimalik otsida optimaalset lahendust. Ka valitsus osutab oma arvamusalalduses, et Skandinaavia riikides võimaldatakse ajutiselt riiki tulevale võõrtööjõule sotsiaalmaksu leevendust, mis võimaldab kasutada kõrgelt haritud ja kvalifitseeritud spetsialiste. Kohe tekib küsimus, miks seda ei ole Eestis välja pakutud või arutatud. Ja seda Juhan Partsi väljakäidud ideed niisamuti.

Ühesõnaga, eelnõu esitajad väljendavad valmisolekut paindlikkuseks selle idee realiseerimisel ja meil on kahju, et kas Vabaerakond meeldib või ei meeldi, igal juhul paindlikkust me rahanduskomisjoni poolt ja üleüldse enamiku meie esitatud eelnõude käsitlemisel siiani tunnetanud ei ole. Aitäh!

13:03 Esimees Eiki Nestor

Rohkem läbirääkimiste soovi ei ole. Juhtivkomisjon on teinud ettepaneku eelnõu 214 esimesel lugemisel tagasi lükata. Seda ettepanekut tuleb täiskogul hääletada.

Austatud Riigikogu, meeldetuletuseks nii palju, et me arutame Eesti Vabaerakonna fraktsiooni algatatud sotsiaalmaksuseaduse täiendamise seaduse eelnõu 214 ja käib esimene lugemine. Juhtivkomisjon on

teinud ettepaneku eelnõu esimesel lugemisel tagasi lükata. Panen hääletusele juhtivkomisjoni ettepaneku eelnõu 214 esimesel lugemisel tagasi lükata. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Juhtivkomisjoni ettepaneku poolt on 36 Riigikogu liiget, vastu 8, erapooletuid 2. Juhtivkomisjoni ettepanek leidis toetust ja eelnõu 214 kukub menetlusest välja.

---

5. 12:27 Riigikogu otsuse "Ettepaneku tegemine Vabariigi Valitsusele seoses sotsiaalmaksu miinimumi kaotamisega" eelnõu (227 OE) esimene lugemine

13:01 Esimees Eiki Nestor

Ja nüüd Eesti Vabaerakonna fraktsiooni esitatud Riigikogu otsuse "Ettepaneku tegemine Vabariigi Valitsusele seoses sotsiaalmaksu miinimumi kaotamisega" eelnõu 227 esimene lugemine. Algatajate ettekandja on Andres Ammas. Palun!

13:01 Andres Ammas

Lugupeetav eesistuja! Lugupeetavad Riigikogu liikmed! Mul on au ka meie selle nädala päevakorra viimane pooltund teie lahkkel kaasabil ja osavõtul sisustada sotsiaalmaksu teemaga. Oleme seekord oma ettepanekud vormistanud nõnda, et tegemist on Riigikogu otsuse eelnõuga, ettepaneku tegemisega Vabariigi Valitsusele. Nii et siin saavad kolleegid, keda teema ei huvita, nüüd ka jalgadega hääletada. Miks me valisime just sellise meetodi, et vormistada oma mõtted Riigikogu otsuse eelnõuna, mitte konkreetsete seaduste muutmise eelnõuga? Argument oli puhtpraktiline. Kui meie mõtted leiavad täiskogus mõistmist ja heakskiitmist, siis on vaja algatada päris mitme seaduse muutmine. Nii me leidsimegi, et on praktiline ja professionaalne ja tulemus saab kvaliteetsem, kui seda teevad juba Riigikogu ülesandel selleks õppinud ja volitatud ametnikud näiteks Rahandusministeeriumis.

Mis on meie otsuse eelnõu mõte? Eesmärk on vähendada ettevõtjate, tööandjate koormust sotsiaalmaksu maksmisel. Nagu eelmise päevakorrapunkti arutelul, julgen ka nüüd öelda, et selle põhimõtte üle meil ju vaidlusi ei ole. See on kaugemas perspektiivis üks kõige olulisemaid Eesti majanduskasvu küsimusi ja seda tunnistavad vist kõik poliitilised jõud. Praegu on lugu teatavasti nii, et kui töötaja töötab väikese koormusega, siis tööandja tasub sotsiaalmaksu ikkagi miinimumpalga pealt. Töötajad ja tööandjad oleksid mõlemad huvitatud paindlikest töötamise võimalustest. Aga tööandja jaoks on väikese koormusega töötaja palgal hoidmine kulukas.

Tegu ei ole mingi otsitud probleemiga. Oleme sel teemal saanud rohket tagasisidet fraktsiooni väljasõitudel kogu Eestis ja kohtumistelt väikeettevõtjatega, eriti maapiirkondades. Just neile on see teema olulisem kui suurtööstusele. Vajadusele selline sotsiaalmaksu miinimum kaotada on tähelepanu juhtinud ka Eesti Tööstuste Keskliit. Korduvalt ja minu meelest väga selgelt, väga hästi on selle probleemi olemusele juhtinud tähelepanu Eesti Kaupmeeste Liidu juht Riin Savi, keda võtan siinkohal tsiteerima. Riin Savi on kirjutanud: "Kohe tuleks ära teha sotsiaalmaksu alammäära langetamine, mis aitab kaasa osajaga tööjõu värbamisele ja suurendab oluliselt paindlikkust tööjõuturul. See aitaks kaasa riskigruppide, kes ei saa (ei või / ei jõua) töötada erinevatel põhjustel täiskoormusega – noored, pensioniealised, puuetega inimesed, väikeste laste vanemad –, integreerimisel tööjõuturule. Arvestades tänast tööjõupuudust, on just need olulised grupid, kelle paindlik värbamine aitaks oluliselt kaasa tööjõu probleemide lahendamisele, eriti just kaubandus- ja teenindusvaldkonnas. Siinkohal on oluline märkida, et ülaltoodud riskigruppide puhul on üldjuhul ravikindlustus tagatud, seega on sotsiaalmaksu miinimum justkui topeltkohustus."

Tõe huvides tuleb küll märkida, et ka praegu on teatud töötajate gruppide puhul selline soodustus võimalik, näiteks nende puhul, kes kasvatavad alla kolmeaastast last või kellel on kolm alla 19-aastast last. Aga selline osalise tööajaga töötamise vajadus või soov võib tekkida ka muudel töörealistel inimestel ja nende võrra saaks tööle värvatavate arvu suurendada. Praegu kehtiv süsteem pole töövõtjate seisukohalt hea, sest see ei luba inimesel töötada samal ajal mitmel osalise tööajaga töökohal. Aga eriti maal on praegu kindlasti vähese või siis sesoone koormusega spetsiifilisi töid, lisaks juba nimetatud kaubandusele ilmselt ka põllumajanduses. See puudutaks tõenäoliselt ka hõreasustusega piirkondade elanikke, kellel võib puududa mõistlikul viisil piisava koormusega töötamise võimalus, kuna tööandjaid on vähe ning kaugus töö- ja elukoha vahel on suur.

Nii et meie arvates suurendaks see muudatus tööhõivet ja oleks hea nii töövõtja kui tööandja seisukohalt, kuna kogu see keskkond muutuks paindlikumaks. Tööturg muutuks elavamaks, tõenäoliselt väheneks töötute hulk ja ümbrikupalkade maksmine. Praegu kehtiv regulatsioon tõukab hõreda tööhõivega äärealade elanikke kolima mõnda linna või teise riiki või siis ka, mis seal salata, pahatihti otsima võimalusi töövõimetuspensionäri staatuse saamiseks. Nõnda jääb meil saamata osa maksutuludest, suurenevad sotsiaalkulud, süvenevad ääremaastumine ja toimetulekuraskused ehk väga lihtsalt öeldes: lihtsalt vaesus.

Meie arvates iga meede, mis suurendab tööturu aktiivsust – ja see pakutav meede suurendab tööturu aktiivsust –, lisab ametlikult töötatud tunde ja kasvatab seeläbi maksulaekumisi. See vähendab ka sotsiaalselt valusate seadusmuudatuste vajadust ja mahtu ja lükkab nende rakendamist edasi. Kui paljusid see muudatus puudutab? Statistikaameti 2014. aasta andmetele tuginedes võiks see puudutada umbes 60 000 osajaga töötajat. Rõhutan veel, et just regionaalarengule on tõenäoliselt sellise otsuse mõju väga positiivne. Tuleb küll mõelda pensioni- ja ravikindlustussüsteemi üleval hoidmisele, sest riigieelarve tulud pisut vähenevad ja see tekitab vajaduse uute katteallikate leidmiseks, aga see vajadus on Eesti ühiskonna ees praegu nagunii. Nii nagu eelnevalt käsitletud eelnõu puhul, oleme veendunud, et pikemas perspektiivis on selle otsuse mõju riigieelarvele positiivne: lisanduvad töökohad ja -tunnid, tänu sellele ka asjaomased maksulaekumised ja kuna turule tuleb palgaraha juurde, kasvavad tõenäoliselt samuti tarbimismaksud. Kui suur see lisanduv maksulaekumine on, seda on ilma konkreetse rakenduskogemusest väga keeruline ennustada. Selle idee elluviimiseks oleme n-ö tööriistana välja pakkunud, et senine kuupalgapõhise palga- ja maksuarvestuse kord tuleks asendada osalise tööajaga töötajate puhul tunnipõhise palga- ja maksuarvestuse korruga. Aga see on juba vahend meie konkreetse idee elluviimiseks. Täna teid tähelepanu eest!

13:01 Esimees Eiki Nestor

Küsimused ettekandjale. Andres Herkel, palun!

13:01 Andres Herkel

Aitäh, härra esimees! Austatud ettekandja! Ma osutan ka sellele meie seletuskirja viitele, mis Statistikaameti andmetele tuginedes ütleb, et 2014. aastal oli osalise tööajaga töötajaid 59 900. Nüüd aga läheb huvitavaks. Nimelt, vanusegrupis 15–74 oli neid naissoost 39 000 ja meessoost 20 900. Väga suur vahe! Eriti sotsiaaldemokraadid, kellest saali on jäänud ainult Riigikogu esimees ja härra Raud, rõhutavad just seda aspekti. Millist mõju võiks see seadusmuudatus avaldada naiste tööhõivele ja võib-olla kaudset ka palgalõhele?

13:01 Andres Ammas

Aitäh hea küsimuse eest! Olen sügavalt veendunud, et see eelnõu avaldaks positiivset mõju naiste tööhõivele ja tõenäoliselt vähendaks ka palgalõhet.

13:02 Esimees Eiki Nestor

Külliki Kübarsepp, palun!

13:02 Külliki Kübarsepp

Aitäh, hea esimees! Hea töomesilane! Kas sinu ettekandest võib järeldada ka seda, et see eelnõu toetab valitsuse üldist poliitikat alandada sotsiaalmaksu ja tänu sellele me ehk saame vähendada tööjõukulusid ehk tulla appi Reformierakonnale nende kinnisidee elluviimisel? Neid küll kahjuks saalis ei ole, nad on andnud oma otsusest teada jalgadega hääletades. Üks esindaja küll on siin, loodan, et arutelu lõpuni. Kas ma olen otsuse eesmärgist õigesti aru saanud?

13:02 Andres Ammas

Aitäh! Lugupeetud kolleeg, sa oled perfektselt aru saanud selle otsuse eesmärgist, mõttest ja mõjust. See vastab igati koalitsioonileppes sõnastatud sihile vähendada tööjõukulusid.

13:02 Esimees Eiki Nestor

Krista Aru, palun!

13:02 Krista Aru

Aitäh, austatud esimees! Hea pinginaaber! Kas sa oskad mulle selgeks teha, miks ei ole seda nii ilmselgelt vajalikku regulatsiooni meie ühiskonnas rakendatud? Me keegi ju ei kahtle selles, et see on vajalik. Mis on need põhjused? Meil on siin nagu mingi tõrge tekkinud.

13:02 Andres Ammas

Aitäh, hea kolleeg! Minu arvates ja mitte ainult minu arvates – see mõte kõlas ka rahanduskomisjoni istungil – kardetakse sotsiaalmaksu miinimumi kehtestada hirmust pettuste ees. On hirm varimajanduse ees ja kardetakse, et sotsiaalmaksust laekuv tulu jääb riigil saamata. Selle hirmu vähendamiseks on see miinimum omal ajal kehtestatud. Ma arvan, et on päramine aeg sellest hirmust üle saada ja Eesti tööinimest ja tööandjat natuke rohkem usaldama hakata. Karta kogu aeg, et petetakse – kuigi see võib-olla on isegi õigustatud –, ei ole riikliku poliitika seisukohalt õige.

13:02 Esimees Eiki Nestor

Aitäh, Andres Ammas! Kõik rasked ja keerulised küsimused said vastuse. Komisjoni ettekandja on Priit Sibul. Palun!

13:02 Priit Sibul

Austatud Riigikogu esimees! Head kolleegid! Kolleeg Andres Ammas äsja tutvustatud eelnõu, ettepanekut Vabariigi Valitsusele seoses sotsiaalmaksu miinimumi kaotamisega arutas rahanduskomisjon oma 31. mai istungil, kus meile tutvustas seda samuti Andres Ammas. Lisaks olid rahanduskomisjoni liikmete küsimustele vastamas Rahandusministeeriumi fiskaalpoliitika osakonna peaspetsialist Risto Kaarna ja maksupoliitika osakonna peaspetsialist Kairi Ani. Eelnõu ma tutvustama ei hakka, kuna Andres Ammas tegi seda põhjalikult. Aga räägin mõne sõnaga sellest, millised küsimused komisjonis kerkisid. Ka sellest Andres juba rääkis, et üks küsimus oli, kui paljusid inimesi see eelnõu puudutab. Saime vastuse, et see puudutab kõiki, kes töötavad osajaga või miinimumpalgaga, ja maapiirkondades, nagu Andres ütles, on neid inimesi ilmselgelt rohkem. Rahandusministeeriumi esindaja selgitas, et praegu on 61 500 inimest, kelle eest makstakse sotsiaalmaksu miinimummääras. Rahaline mõju on umbes 5% sotsiaalmaksu laekumisest. Seega kaudsete andmete põhjal võib oletada, et järgmisel aastal võiks mõju riigieelarvele küündida kuni 131 miljoni euroni. Me teame, et nende inimeste seas on loomulikult ka neid, kes saavadki miinimumpalka, ja selles mõttes tegelik mõju ei ole kindlasti see. Nagu ma ütlesin, see on eeldatav maksimaalne kaudne mõju. Tekkis küsimus, milliseid õigusakte me peaksime muutma, kui Vabariigi Valitsus seda toimetama hakkab – mida peaks parlament tegema. Peale sotsiaalmaksuseaduse tuleks muuta ka teisi rakendusakte. Jõudsime arutelu käigus selleni, et sotsiaalmaksu seadus ei ole tõenäoliselt ainukene, mida on vaja muuta, kuid see on kõige olulisem. Veel tekkis küsimus, kuidas tunnipõhise arvestuse puhul deklareerimine välja hakkaks nägema. Me oma diskussioonis lõpliku selguseni ei jõudnud, kuidas see välja peaks nägema, aga ma arvan, et Maksu- ja Tolliamet leiaks sellele lahenduse. Eks see tähendaks lihtsalt, et tuleb töötunnid kokku lüüa. Ma eeldan, et maksustamisperioodiks jääb ikka kuu. Ka praegu on ju nii, et osa inimeste puhul ei kohaldata kuumäära, vaid arvestatakse tegelikult, et nad on kas pensionärid ja lühendatud tööajaga töötajad või alla kolmeaastast last kasvatavad vanemad. Seega seda on võimalik teha. Komisjon tegi otsuse, et see eelnõu võiks suures saalis meie ees olla täna ja mina olen ettekandja. Tänan tähelepanu eest!

13:02 Esimees Eiki Nestor

Küsimused ettekandjale. Aivar Sõerd, palun!

13:02 Aivar Sõerd

Aitäh, austatud juhataja! Austatud ettekandja! Mul on teile kui komisjonipoolsele ettekandjale küsimus. Te olete rahanduskomisjonis IRL-i esindaja ja siin enne menetletud eelnõu 214 puhul kõlas Juhan Partsi ettepanek viia läbi pilootprogramm, katsetamaks sotsiaalmaksu lage. Kas te kavatsete ka praeguse teema puhul välja tulla pilootprojekti ettepanekuga, et see muudatus näiteks kolmeks kuuks või kolmeks aastaks kehtestada ja siis vaadata, kas see suurendab tööjõu kasutamisel paindlikkust või

hoopis suurendab maksuriske ja ümbrikupalkade maksmist? Kas te tulete ka sellise pilootprojekti ettepanekuga välja ja mida teie erakonnakaaslane rahandusminister sellest asjast arvab? Ega ta äkki sellisele pilootprojektile vastu ei seisa?

13:02 Priit Sibul

Suur tänu, Aivar! Komisjonis, nagu te mäletate, sellist arutelu ei olnud. Ma saan aru, et teie küsimus johtub ka Juhan Partsi aktiivsusest eelmise eelnõu kohta küsimusi esitada. Võin öelda, et IRL-i fraktsioon ei ole arutanud, kas selle eelnõu puhul tulla välja sellise ettepanekuga. Ma ise ei pea seda mõistlikuks. Loodan, et ma fraktsiooni juhina jõuan kogu fraktsiooniga ühisele arusaamisele, et selle eelnõu puhul me pilootprojekti ettepanekuga välja ei tule.

13:02 Esimees Eiki Nestor

Andres Herkel, palun!

13:02 Andres Herkel

Aitäh, härra esimees! Austatud ettekandja! Te viitasite kenasti sellele, et regionaalpoliitiliselt, regionaalselt oleks see iseenesest oluline, kuna paljud osalise tööajaga töötavad inimesed elavad väljaspool suuri linnu, maapiirkondades. Aga ma tulen siiski tagasi teise aspekti juurde, soolise erinevuse juurde, mis on Statistikaameti andmetel tõesti päris muljet avaldav. Kas see vaatevinkel ka kuidagi rahanduskomisjoni aruteludes esile tõusis ja milliseid järeldusi me võiksime sellel teemal teha?

13:02 Priit Sibul

Aitäh! Võib-olla ma eksin, aga ma ei mäleta, et me oleks neid sissetulekuid ja sotsiaalmaksu miinimummäära tasumist palgalt soolisest vaatevinklist arutanud.

13:02 Esimees Eiki Nestor

Külliki Kübarsepp, palun!

13:02 Külliki Kübarsepp

Aitäh, hea esimees! Hea ettekandja! Mul on väga kurb, et te ei pea mõistlikuks üldse seda teemat oma fraktsioonis arutada. Kuna nüüd on kodukorra kohaselt väga täpselt vaja protokollida, kes millist seisukohta esindab, siis kas te saaksite erakondade kaupa välja tuua komisjonis esitatud seisukohad? Ning kas te kuulsite ära ka mingeid huvigruppe ja kui kuulsite, siis mis on nende arvamused? Mind huvitab just see, kas tööandjatelt on küsitud, mis on nende seisukoht.

13:02 Priit Sibul

Aitäh! Ma ütlesin, et lisaks komisjoni liikmetele osalesid komisjoni istungil kaks Rahandusministeeriumi esindajat. Rohkem külalisi meil ei olnud ja tööandjate seisukohti me ei küsinud. Selle eelnõu puhul keegi oma fraktsiooni või isiklikku seisukohta minu meelest ei öelnud. Aga üks küsijatest oli kindlasti Aivar Sõerd, kes esitas mitu küsimust. Ma vaatan, kas ma protokollist leian ... Meil ei ole nii konkreetset protokollit, meil on komisjonis tehtud memo. Kes mida konkreetset küsis, ei ole kirja pandud. See otseselt ei ole ka kodu- ja töökorras kirjas, et peab sõna-sõnalt olema kajastatud, kes millise küsimuse küsis. Meie seisukohad selgusid hääletamisel, see, milliseid lauseid keegi konstrueeris, ei ole teema. Me oleme komisjonis niiviisi kokku leppinud ja jõudsimme seisukohale, et see on mõistlik. Protokoll peab olema põhjalik, aga mitte päris stenogramm.

13:02 Esimees Eiki Nestor

Krista Aru, palun!

13:02 Krista Aru

Aitäh, härra esimees! Austatud ettekandja! Ma küsisin eelmise ettekandja käest ühe küsimuse, mis oli natuke tagasivaatav ja mõneti ka filosoofiline. Küsin teie käest sama. Miks sellist väga silmanähtavalt

õiget regulatsiooni ei ole meil siia maani rakendatud, kuigi tööandjad seda soovivad ja ka meie siin näeme, et sellist paindlikkust sotsiaalmaksu maksmisel oleks vaja? Mis on see põhjus olnud? Mis on teie isiklik arvamus?

13:02 Priit Sibul

Aitäh! Enne kui ma teile vastan, ütlen veel eelmisele küsijale, et IRL kindlasti arutab seda teemat. Ma ei ütelnud, et me ei pea mõistlikuks seda arutada. Ma vastasin Aivar Sõerdi küsimusele ja mõtlesin seda, et me ei pea mõistlikuks pilootprojekti käivitada. Ma loodan väga, et me ei tule selles küsimuses piloodiettepanekuga välja.

Aga miks? Ma arvan, et põhjus on lihtne, nagu ka eelnõu tutvustaja ütles: ühtepidi kardetakse – kas see on põhjendatud või mitte, et tea – maksupettusi või ümbrikupalkade levikut, teistpidi on paindlikkus küll, aga me peaksime arvestama ka seda, mil määral on Eestis pensionisüsteem ja tervisekindlustus solidaarne. Kuna me ei ole jõudnud subsidiaarsuse teemaga nende küsimustega seotult tegelda, siis me vaatame ka teiselt poolt. Panused ja ootused peaksid minu meelest kuidagi võrreldavad olema. Osa inimesi panustab solidaarsesse süsteemi väga palju, osa aga väga vähe, ent lõpuks seisavad ühtviisi arstijärjekordades. Ma arvan, et nii tekib ka ebaõiglus. Minu arvates seda tuleb arvestada, neid asju tuleb vaadata koos. Kui me eelarves tulusid vähendame, siis on selge, et tervishoiuteenuste järjekorrad muutuvad veel pikemaks. Kas see on mõistlik? Kui paljusid ja keda see tagajärg siis puudutab? Need asjad on omavahel seotud.

13:02 Esimees Eiki Nestor

Monika Haukanõmm, palun!

13:02 Monika Haukanõmm

Aitäh, härra juhataja! Hea ettekandja! Te ütlesite, et teil oli komisjoni kutsutud kaks Rahandusministeeriumi ametnikku. Esiteks, kindlasti oleks võinud kutsuda ka Sotsiaalministeeriumi esindajad, sest teadupärast just Sotsiaalministeerium vastutab tööhõiveküsimuste eest. Teiseks, mis põhjusel te ei kaasanud huvigruppe? Hea õigusloome tava kohaselt tuleb ka kõik huvigrupid ära kuulata. Nagu me teame, käivitub meil 1. juulil töövõimereform ja osalise tööajaga töötamisest saab kindlasti võtmeküsimus, kui me tahame rääkida erivajadustega inimeste tööhõive edendamisest. Mis põhjusel siiski ei peetud oluliseks Sotsiaalministeeriumi ja huvigruppe kaasata?

13:02 Priit Sibul

Aitäh! Sellist arutelu komisjonis ei toimunud. Ei teinud seda ettepanekut ka eelnõu esitaja. Komisjonis ei tekkinud küsimust, miks teie nimetatutest kedagi kohal ei ole. Asja arutati, toetudes oma arusaamadele. Nii oli.

13:02 Esimees Eiki Nestor

Artur Talvik, palun!

13:02 Artur Talvik

Aitäh, hea eesistuja! Hea ettekandja! Mind, kuidas öelda, hämmastab üks asi. Meil olid pikad arutelud kodu- ja töökorra seaduse muutmise üle ja selle üle, kas salvestisi peab tegema või mitte. Kompromissina jõuti seisukohani, et komisjonid hakkavad tegema pikki nimelisi protokolle. Ja siis teie ütlete, et teie komisjonis korruga otsustasite, et ei tule mingisuguseid nimelisi protokolle, ainult hääletamine pannakse nimeliselt kirja. Selline suhtumine hämmastab. Millest selline otsus ja kas kõik olid sellise otsuse poolt?

13:02 Priit Sibul

Aitäh! Komisjonis ei ole otsustatud, et ei tehta pikki protokolle. Komisjonis on otsustatud, et me ei tee stenogramme. Kui keegi tahab, vaatab ta komisjoni protokollile üle ja kui ta soovib midagi täpsustada ja täiendada, et tema sõnad kirja saaksid, siis see kirja saab. Seda me otsustasime. Aga me pidasime

komisjoni liikmetega mõistlikuks, et me protokollime oma komisjoni seisukohad, et lõpparvamused saavad kirja. Ja kui tõesti keegi tahab isiklikult midagi täpsustada, siis seda tehakse. Sellega olid nõus kõik rahanduskomisjoni liikmed.

13:02 Esimees Eiki Nestor

Artur Talvik, Riigikogu kodu- ja töökorra seadus võimaldab selle eelnõu puhul esitada kummalegi ettekandjale ühe küsimuse. Andres Ammas, palun!

13:02 Andres Ammas

Mul on protseduuriline märkus. Ma praegu kahetsusväärset avastasin ühe asja. Saalis laiali jagatud käsitletava punkti materjalis puudub seletuskirja teine leht. Kontrollisin just praegu. Kuidas nüüd sellest probleemist üle saada? Ma kahtlustan, et vähemalt otsust selles päevakorrapunktis ei saa vist enne langetada, kui kõik on selle teise lehe sisuga tutvunud.

13:02 Priit Sibul

Andke ma vaatan, ma võtsin selle natuke aega tagasi ja mulle sattus eksemplar, kus on mõlemad lehed olemas.

13:02 Esimees Eiki Nestor

Kontrollime asja. Andres Ammasel on õigus. Juhataja võtab vaheaja viis minutit ja kaheksa sekundit. Istung on lõppenud.

Istungi lõpp kell 12.55.